

התקציב הלאומי לשנת 1974

להלן התקציב הלאומי לשנת 1974, הכולל סיכום ראשון של ההתפתחויות במשק בשנת 1973 ותחזית של ההתפתחויות הכלכליות העיקריות הצפויות בשנת 1974. סיכום ההתפתחויות בשנת 1973 מתבסס על נתונים ואומדנים ארעיים של החשבונות הלאומיים, של מאזן התשלומים ושל נתונים אחרים אשר מקורם: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, משרדי הממשלה האחרים ומחלקת המחקר של בנק ישראל. לגבי התקופה שלאחר המלחמה (הרביע האחרון של 1973) מסתמך הניתוח על הערכות, המבוססות על נתונים חלקיים. כאמור, באומדנים המובאים בתקציב הלאומי הזה הם מוקדמים והם עשויים להשתנות. סקירת ההתפתחויות ב-1973 והתחזית ל-1974 הוכנו במשותף בדי מחלקת המחקר של בנק ישראל והלשכה לייעוץ כלכלי והרשות לתכנון כלכלי במשרד האוצר. פרק המדיניות לשנה הבאה מוגש בידי משרד האוצר.

פרק א': ההתפתחויות הכלכליות במשק בשנת 1973

מבוא

המלחמה חילקה באופן חד את שנת 1973 לשתי תקופות משנה הנבדלות בתכלית זו מזו בגורמים והתהליכים הכלכליים שפעלו בהן. הפעילות הכלכלית ברביע האחרון הושפעה באופן בולט ביותר מהמלחמה ומהמצב הבטחוני שלאחריה, ואינה בבחינת המשך של המגמות ששררו במשק בתקופה שלפני המלחמה. צירופן של שתי תקופות המשנה לתקופה אחת הוא איפוא מכני ודיון בהן כבחיבה אחת עשוי להביא לכלל טשטוש אפיין השונה. משום כך נערך הדיון שלהלן בכל תקופת משנה בנפרד.

בשנים הקודמות היתה הסקירה הכלכלית של השנה החולפת המובאת ב"תקציב הלאומי" מבוססת על אומדנים מוקדמים של החשבונות הלאומיים שעורכת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. בעת עריכתם של אומדנים אלה (לקראת סוף השנה), אין עדיין נתונים לגבי השנה כולה, ובהרבה סעיפים מבוססים האומדנים על חיוץ הנתונים של מרבית חודשי השנה. חיוץ זה נערך בהנחה שהמגמות שהסתמנו במשך מרבית חודשי השנה ימשיכו להתקיים במידה רבה, עד לסופה. הנחה זו אינה תופסת לגבי שנת 1973. הנתונים המובאים בסקירה זו לגבי שנת 1973 כולה מסתמכים על אומדנים מוקדמים של החשבונות הלאומיים לחודשים ינואר-ספטמבר 1973 שערכה הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, על מידע ממקורות נוספים, ועל הערכות כותבי הסקירה באשר להתפתחויות הכלכליות ברביע האחרון.

ההערכות לגבי רביע זה מבוססות על נתונים חלקיים בלבד, יש לראות בהן איפוא נסיון לתת ביטוי כמותי למידע והתרשמויות איכותיות.

1. התקופה שלפני המלחמה (ינואר-ספטמבר 1973)

א. קווי ההתפתחות העיקריים

בתקופה הנסקרת — שלושת הרביעים הראשונים של 1973 — הואטה הצמיחה הכלכלית והוחרפו המגמות האינפלציוניות, ועודף היבוא גדל בשיעור ניכר. לאחר שנתיים שבהן גדל התוצר בכ-10 אחוזים, הואט קצב הגידול לכדי 7.5 אחוזים. הואטה

לא נבעה ממחסור בביקוש, והיא נובעת, כנראה, מהאטה בגידול תשומת העבודה במשק ומגורמים מיוחדים, כגון פגעי הטבע בחקלאות והשפל בתירות. ראוי לציין את הירידה, שחלה בפריקן בשנתיים האחרונות לעומת השנים שקדמו להן; לירידה זו טרם נמצא הסבר מלא. בתקופה הנס־קרת המשיכו להתקיים במשק עודפי ביקוש תזקים, והם אף גברו, כנראה, כפי שניתן ללמוד מהתפתחויות בתחום הצריכה הפרטית, התעסוקה, המחירים ואמצעי התשלום.

הצריכה הפרטית גדלה, במונחים ריאליים ב־10 אחוזים לנפש. זהו שיעור שיא בתולדות המשק, העולה בהרבה על הגידול בהכנסה הריאלית, הפנויה לנפש. הצד השני של התפתחות זו היה ירידה משמעותית בשיעור החיסכון. תופעה זו אפיינת לתקופות אינפלציוניות, עם זאת גבוהה עדיין שיעור החיסכון במידה משמעותית מזה שהיה מקובל במחצית הראשונה של שנות הששים. שיעור האבטלה, שהגיע ב־1972 לרמה הנמוכה ביותר בתולדות המשק הישראלי, המשיך הצטמצם וגם אינדיקטורים אחרים (האבטלה הרשומה, דורשי העבודה, וההזמנות לעובדים שלא סופקו) מורים על המשך המתח בשוק העבודה.

בתקופה הנסקרת יותר מאשר הוכפל שיעור עליית המחירים. מדד המחירים לצרכן עלה ב־16 אחוזים לעומת 6 אחוזים ב־1972. ההתייקרות הרבה של היבוא מסבירה כמחצית מעליית המחירים. בולטת עליית המחירים של שירותים שונים שבהם רכיב היבוא הוא מוערי.

אחד הגורמים החשובים בתהליך האינפלציוני היה ההרחבה המוניטרית המהירה, שהתבטאה בגידול רב בנכסים הכספיים של הציבור (שאינרצה על רקע של עודפי נזילות שהצטברו במשק במרוצת 1972). דפוסי התפתחותה של ההתרחבות המוניטרית לא היו אחידים בתקופות השנה השונות, וכן חלו שינויים בולטים ברכיבי הנכסים הכספיים שבידי הציבור: מעבר מנכסים כס־פיים לא צמודים לנכסים צמודים. ברביע השני של 1973 הוחש קצב עליית אמצעי התשלום, לאחר שבמחצית השנייה של 1972 הואט קצב גידולם וברביע הראשון של 1973 היתה בהם התיצבות. בין אפריל לספטמבר 1973 עלו אמצעי התשלום ב־17.2 אחוזים (לאחר ניכוי הגורמים העונתיים) שהם עלייה של כ־38 אחוזים על בסיס שנתי. ברביע הראשון של השנה סתרה הספיגה, שהיתה גלומה כפעילות התקציבית של הממשלה, את ההשפעה המרחיבה של המרות מטבע החוץ של הסקטור הפרטי, וברביע השני והשלישי היתה ההשפעה של הפעילות התקציבית מרחיבה במידה משמעותית והצטרפה להשפעת המרות של הסקטור הפרטי.

קצב הגידול של סך המקורות (הוזה, מבחינת ההגדרה, לסך השימושים) הואץ במידה רבה. מ־6.5 אחוזים ב־1972 ל־11 אחוזים בתקופה הנסקרת. ההאצה משקפת את הגידול הרב ביבוא, כ־19 אחוזים, לאחר גידול של כאחוז ב־1972, שכן קצב הגידול של התוצר הואט, כאמור. למטרת ניתוח הפעילות הכלכלית השוטפת יש להשתמש בשימושים בניכוי היבוא הבטחוני ויבוא האזרניות והמטוסים, שכן התפתחותם של סעיפי יבוא אלה הינה בלתי סדירה ואינה קשורה במישרין להתפתחות הכלכלית. לאחר הניכוי של שני הסעיפים הנזכרים מתברר, שההאצה בגידול השימושים קטנה יותר מ־9.5 אחוזים ל־10.5 אחוזים.

הדין להלן נעשה על פי השימושים בניכוי שני הסעיפים הנזכרים.

חלקו של היבוא בתוספת המקורות עלה מ־26 אחוזים ל־57 אחוזים וחלקו של התוצר ירד, בהתאם. היבוא בניכוי הסעיפים הללו גדל, במונחים ריאליים, ב־19 אחוזים לעומת 7.6 אחוזים ב־1972. החשת קצב הגידול מקיפה את רוב סעיפי היבוא כאשר יבוא נכסי ההשקעה (למעט אוניות ומטוסים) הוא יוצא הדופן. במיוחד ראוי לציין הגידול הריאלי ביבוא התשומות, 18 אחוזים, המוסבר בכך שב־1972 היה היקף היבוא נמוך במידה ניכרת מהרמה שונדרשה לצרכי הייצור השוטף.

סך היצוא בתקופה הנסקרת עלה בכ־11 אחוזים, בדומה לשנה הקודמת. בשיעור דומה עלה גם יצוא הסחורות. החשה חלה ייצוא היהלומים, הם עלו ב־26 אחוזים בערך. יצוא הסחורות, למעט יהלומים, עלה ב־2 אחוזים בלבד. הואיל ומרכיב הערך המוסף ביהלומים נמוך יחסית, היה הגידול הריאלי בערך המוסף פחות מהגידול בכלל היצוא.

הגידול ביצוא היהלומים מוסבר ע"י גורמים מיוחדים, ואילו ההאטה בגידול היצוא האחר נובעת מגורמים בסיסיים יותר. רווחיות היצוא, שעלתה בקצב מהיר בין 1966 ל-1970, עלתה בקצב איטי בלבד בשנים 1971 ו-1972. בתקופה הנסקרת עלתה רווחיות היצוא באופן משמעותי. אולם ההתייצבות היחסית ברווחיות בשנים 1971 ו-1972 השפיעה יותר בגלל הפיגור, שבו מתאים עצמו היצוא לשינויים ברווחיות. גורם שני להאטה בשיעור גידול היצוא היה לחצי הביקוש המ-קומיים; הם גרמו להחשת עליית ההוצאות המקומיות ולהסטת תוצרת לשוק המקומי. גורם שלישי, שהחל להסתמן בסוף התקופה הנסקרת הוא האטה בקצב הפעילות הכללית במדינות המפותחות, שצמצמה את שוקי היצוא של ישראל.

בתקופה הנסקרת ירד חלקן של ההעברות החד צדדיות בכיסוי עודף היבוא לשני שלישים בערך. ב-1972 הם כיסו את מלוא עודף היבוא. ההלוואות מחו"ל גדלו בשיעור רב, ומצבת החובות הגיעה בסוף ספטמבר 1973 ל-4,763 מיליון דולר — בכ-700 מיליון יותר מאשר בראשית השנה, יתרות מטבע החוץ של המשק עלו בתקופה הנסקרת ב-500 מיליון דולר והגיעו ל-1,450 מיליון דולר.

ב. מאזן התשלומים

1. הגירעון בחשבון השוטף

בתקופה הנסקרת חלה החמרה ניכרת במצב מאזן התשלומים של המשק, עודף היבוא של סחורות ושירותים גדל ב-64 אחוזים והסתכם ב-1,260 מיליון דולר שהם כ-1,760 מיליון דולר על בסיס שנתי, לעומת כ-1,076 מיליון דולר ב-1972 ו-1,230 מיליון דולר ב-1970 וב-1971. ב-1972 מומן הגירעון על ידי ההעברות החד צדדיות; העברות אלו גדלו אך במעט בתקופה הנסקרת וחלקן במימון הגירעון ירד לכשני שלישים בלבד.

הגידול בגירעון בחשבון השוטף בתקופה הנסקרת, בסך 492 מיליון דולר, משקף את הגידול בעודף יבוא הסחורות ב-524 מיליון דולרים. בחשבון השירותים, למעט ביטחון, חל שיפור, שקונו ע"י גידול ביבוא הבטחוני. מחירי סחורות היבוא וכן מחירי סחורות היצוא עלו בשיעור שווה, כ-24 אחוזים, בעקבות התרפת האינפלציה בעולם, עליית מחירי חומרי הגלם והיחלשות הדולר לעומת המטבעות האירופיים. עלייה זו במחירים מסבירה כ-40 אחוז מהגידול בגירעון המסחרי. היתר מקורו גידול כמותי מהיר יותר ביבוא (30 אחוזים) מאשר ביצוא (11 אחוזים).

2. היבוא

יבוא הסחורות גדל בתקופה הנסקרת, במונחים ריאליים ב-30 אחוזים לעומת פחות מ-2 אחוזים ב-1972. ההחשה הקיפה את כל סעיפי היבוא, למעט נכסי ההשקעה (בניכוי אניות ומטו-סים — קצב הגידול של אלה הוא: מ-23 אחוזים ב-1972 ל-10 אחוזים ב-1973, כתוצאה מהאטת קצב גידול ההשקעות בצידוד).

יבוא אניות ומטוסים גדל בתקופה הנסקרת פי 4.5 לאחר שהיה ב-1972 ברמה נמוכה במיוחד. יבוא זה הוא בלתי סדיר ואינו קשור להתפתחויות השוטפות במשק.

הגידול הריאלי ביבוא נכסי הצריכה — 30 אחוזים — משקף את העלייה יוצאת הדופן — 57 אחוזים — ביבוא המוצרים בני הקיימא. הדבר נבע מהקדמת רכישות של מכוניות בעקבות ציפיות לשינוי במבנה המס המוטל עליהן, מציפיות להמשך הלחצים האינפלציוניים ומהעלייה הגדולה בהכנסות. ביבוא היהלומים הגולמיים חל גידול כמותי של 50 אחוזים המוסבר על ידי הגידול הרב ביצוא ועל ידי צבירת מלאי ניכרת, כנראה, בעקבות ציפיות להמשך עליית מחירים. יבוא שאר התשומות, שהוא כמחצית מסך יבוא הסחורות, גדל במונחים ריאליים ב-18 אחוזים לאחר שב-1972 נרשמה בו יציבות. בדיקות ראשונות מעלות, שהיקף היבוא תואם את הרמה המתחייבת מהפעילות הכלכלית השוטפת, והעלייה החדה בו נובעת מכך, שב-1972 היתה רמת יבוא התשומות נמוכה ממה שמתחייב מהייצור השוטף באותה שנה. כפי הנראה היתה אז ירידת מלאי בהיקף ניכר.

בתקופה הנסקרת גדל יצוא הסחורות, במונחים ריאליים, ב-11 אחוזים, בדומה ל-1972. בניכוי יצוא היהלומים (שגדל ב-26 אחוזים) עלה היצוא ב-2 אחוזים בלבד הואיל ושיעור הערך המוסף ביצוא היהלומים נמוך מאשר בשאר רכיבי היצוא. נופל הגידול הכמותי בערך המוסף, שהוא תרומת היצוא נטו, בהרבה מהגידול הכמותי של היצוא.

הגידול הרב בערך יצוא היהלומים שנמשך זו השנה השנייה ברציפות, משקף, בעיקר, את הגידול בביקוש ליהלומים גדולים כאמצעי הגנה נגד ירידת ערך הדולר והמגמות האינפלציוניות במשק העולמי.

ביצוא התעשייתי, למעט יהלומים, נמשכה מגמת ההאטה: הוא עלה בתקופה הנסקרת ב-4 אחוזים, במונחים ריאליים, לאחר 6 אחוזים ב-1972 ו-21 אחוזים ב-1971. הגידול ביצוא החקלאי הואט בשנת 1973 כתוצאה מפגיעת הקרה בגידולים החקלאיים. ביצוא ההדרים חלה ירידה כמותית של 10 אחוזים. שאר היצוא החקלאי גדל ב-6 אחוזים בלבד לאחר עלייה ריאליית של 19 אחוזים בשנה הקודמת.

רווחיות היצוא¹ עלתה בתקופה הנסקרת בשיעור משמעותי, לאחר שבין 1970 לסוף 1972 היתה העלייה מתונה ביותר. בין 1966 ל-1970 עלתה רווחיות היצוא בצורה תלולה. מצד אחד אירעה העלאה ניכרת בשער האפקטיבי ליצוא, ומצד שני, היתה עלייה איטית בהוצאות, על רקע המעבר של המשק ממתן לתעסוקה מלאה ללא לחצי ביקוש. עלייה זו ברווחיות היתה הגורם המכריע בהתרחבות המהירה של היצוא התעשייתי עד אמצע 1971. משנכנס המשק לתקופה של לחצי ביקוש חריפים יותר החש קצב העלייה ברמת ההוצאות, ועליית רווחיות היצוא והאטה במידה ניכרת. במקביל — תוך פיגור מסוים — הואטה במידה ניכרת הרחבת היצוא התעשייתי. העלייה ברווחיות שחלה מוסברת בתקופה הנסקרת ע"י ההחשה בעליית המחירים בחו"ל, ניווד המטבעות האירופיים ביחס לדולר ופיתות הדולר, שמשמעותם היתה פיתות ניכר למעשה בשער החליפין הממוצע של הל"י² והגדלת תמריצי היצוא — כל אלה הביאו לכך שהתמורה ליצוא גדלה בשיעור מהיר יותר מעליית ההוצאות (שהוסיפו אף הן לעלות בקצב מהיר). משנת 1971 ואילך נמצא המשק במצב של לחצי ביקוש גוברים. לחצי ביקוש אלו מלאו תפקיד בולם לגבי הרחבת היצוא בשנים אלו.

גורם אחר, שבו חל שינוי מגמה, הוא הביקוש בחו"ל. הגיאות הכלכלית ב-1972 ובמחצית הראשונה של 1973 בארצות המפותחות הביאה להגדלת הביקוש בשוקי היצוא. במחצית השנייה של 1973 הואט במידה ניכרת קצב הפעילות הכלכלית במדינות המפותחות, תהליך ההולך ומחריף עתה.

4. יבוא ההון

בשלושת הרביעים הראשונים של 1973 גדל יבוא ההון בכ-14 אחוזים והגיע ל-1,439 מיליון דולר לעומת כ-1,262 מיליון דולר בתקופה המקבילה ב-1972. קצב הגידול נופל מקצבי הגידול הגבוהים שאיפיינו את שלוש השנים הקודמות.

ההעברות החד צדדיות עלו ב-43 מיליון דולר והן הסתכמו ב-800 מיליון דולר. ההעברות לפרטים ירדו במעט, ואילו ההעברות לסקטור הצבורי גדלו. ההשקעות מחו"ל נטו גדלו במידה ניכרת והן הסתכמו ב-150 מיליון דולר לעומת 140 מיליון דולר בכל שנת 1972. ההלוואות לזמן ארוך נטו גדלו ב-145 מיליון דולר, גידול של 25 אחוזים והן הסתכמו ב-715 מיליון דולר. למרות העלייה החדה בגירעון השוטף גדלו יתרות מטבע החוץ של המשק. צבירת היתרות, למעט שערוכים הקשורים בשנוי שערי החליפין, הסתכמה בשלושת הרביעים הראשונים של השנה בכ-340 מיליון

(1) כפי שהיא נמדדת ע"י היחס בין התמורה ליצואן לבין רמת ההוצאות.
 (2) בין ינואר ליולי 1973 ירד שער החליפין הממוצע של הל"י ביחס למטבעות הארצות המפותחות (הקולטות 70% מהיצוא הישראלי) ב-14%.

דולר לעומת כ־440 מיליון דולר ב־1972. אולם בעוד שבשנה הקודמת כיסו ההעברות החד צדדיות את כל הגירעון השוטף; הרי בשלושת הרביעים הראשונים של השנה היוו העברות אלה רק כשני שלישים מהגירעון. שאר הגירעון מומן על ידי גידול בהתחייבויות נטו (הלוואות והשקעות בניכוי יתרות מטבע חוץ). התפתחות זו אינה רצויה מבחינת מאזן התשלומים.

מצבת החובות במטבע חוץ של המשק. הסתכמה בסוף ספטמבר 1973 בכ־4.760 מיליון דולר לעומת כ־4.080 מיליון דולר בתחילת השנה. התוספת במשך שלושת הרביעים הראשונים של השנה הינה גבוהה בכ־20 מיליון דולר מהתוספת שנרשמה ב־1972 לאורך השנה כולה. יש לציין, כי ירידת ערך הדולר במחצית השנה הראשונה הביאה מצידה לגידול מה במצבת החובות של המשק אולם גם לאחר ניכוי התוספת, שנגרמה משינוי השערים, עדיין נמצא גידול רב במצבת החובות של המשק.

ג. התעסוקה והשכר

בתשעת החודשים הראשונים של השנה גדלה האוכלוסייה הממוצעת ב־3.0 אחוזים בהשוואה לתשעה החודשים הראשונים של 1972. זהו שעור עלייה דומה לזה שנרשם בכל אחת מן השנתיים הקודמות. כמו בשנים אלה היתה העלייה באוכלוסייה בגיל העבודה, 3.1 אחוזים, מהירה מן העלייה בכלל האוכלוסייה העלייה בכוח העבודה האזרחי היתה מהירה אף יותר, 3.3 אחוזים.

בתקופה הנסקרת נמשכו לחצי ביקוש חזקים בשוק העבודה. שיעור האבטלה הגיע לפי סקר כוח האדם בתקופה הנסקרת ל־2.4 אחוזים בהשוואה ל־2.7 אחוזים ב־1972. לעומת זאת, מורים נתוני שירות התעסוקה על עלייה לא משמעותית בממוצע היומי של המובטלים ועל ירידה במספר הזמנות לעובדים שלא סופקו. המסקנה המתבקשת היא, שלחצי הביקוש היו דומים לאלה של 1972.

בקצב הגידול של עובדים מהשטחים המוחזקים חלה האטה: מ־55 אחוזים ב־1972 ל־24 ב־1973. תופעה זו מוסברת בחלקה בהאטה הגידול בביקוש לעובדים בענפי הבנייה והחקלאות, שבהם מרוכזים רוב העובדים מן השטחים המוחזקים. אולם יש לזכור שבתשעת החודשים הראשונים של 1973 הגיע מספר העובדים מן השטחים לרמת שיא של 65 אלף שהם כשליש מכלל כוח האדם בשטחים; שיעור הגידול במספר המועסקים מהשטחים ב־1973 הוא איפוא גבוה בעליל והוא מהווה חזיון נוסף לטענה בדבר קיום לחצי ביקוש בשוק העבודה.

כתוצאה מהתפתחויות האלה גדל מספר המועסקים, כולל המועסקים מהשטחים, בכ־4 אחוזים. התפתחות תמונה היא הירידה בשעור כ־2 אחוזים במספר שעות העבודה למועסק, שחלה בתקופה הנסקרת. אין לנו הסבר להופעה זו, שהתרחשה בתקופת גיאות, אולם ייתכן שהירידה בשעות העבודה למועסק היא ביטוי להצטרפות מועסקים שוליים העובדים שעות מעטות בלבד. כמו כן ייתכן שהדבר נבע בחלקו משעורי מס הכנסה שוליים גבוהים שהקטינו את הרצון לעבוד שעות רבות.

השכר לשכיר עלה בתשעת החודשים הראשונים של השנה בכ־23 אחוזים לעומת התקופה המקבילה ב־1972. השכר הדביק בתקופה זו את העלייה במחירים ובפריזון, שכן התוצר במחירים שוטפים לשעת עבודה עלה בשיעור דומה. בשתי השנים הקודמות פיגר השכר אחר עלית המחירים והפריזון. עלית השכר נבעה מהגורמים הבאים:

(א) בינואר 1973 שולמה תוספת יוקר בשיעור 14.3 אחוזים וביולי 1973 שולמה תוספת יוקר בשיעור של 10.5 אחוזים. ראוי לציין, שזוהי פעם ראשונה מאז 1965 שתוספת יוקר שולמה גם באמצע השנה.

(ב) בתחילת השנה נחתמו מספר הסכמי שכר בעיקר בסקטור הציבורי בתחולה רטרואקטיבית. כן בוצעו הסכמים רבים שנחתמו בסוף 1972.

חשוב להדגיש, שעליית השכר היתה מעבר למתחייב מהגורמים המוסדיים הללו, דבר המלמד על קיומם של לחצי ביקוש.

בתשעת החודשים הראשונים של 1973 עלה התוצר הלאומי בכ־7.5 אחוז לעומת התקופה המקבילה בשנה הקודמת. בשנתיים הקודמות עלה התוצר הלאומי בכ־10 אחוזים. האטה זו בגידול התוצר לעומת 1972 נובעת מההאטה בגידול תשומת העבודה; מספר המועסקים הישראליים עלה ב־4 אחוזים לעומת 5 אחוזים ב־1972, ומספר שעות העבודה למועסק ירד בשיעור של כ־2 אחוזים לעומת עלייה של כאחוז אחד ב־1972. גורם מיוחד שפעל בשנה זו היה פגיעת הקרה והבצורת בענף החקלאות, והתפתחות בענף התיירות (ראה להלן). לפיכך, תואטה בהרבה העלייה בתוצר לעובד בהשוואה לשנה הקודמת, ואילו התוצר לשעת עבודה עלה במקצת. הגידול בתוצר לשעת עבודה בשנתיים האחרונות נמוך במידה ניכרת מן השיעורים שנרשמו בשנים הקודמות; בשעה שבשנים 1970 ו־1971 עלה התוצר לשעת עבודה בכ־7 אחוז והחל משנות החמישים ב־6 אחוזים בממוצע שנתי, עלה התוצר לשעת עבודה בכ־3.5—3 אחוזים בלבד לשנה בשנים 1972 ו־1973. הסיבות לירידת התוצר לשעת עבודה בשנתיים האחרונות אינן ברורות עדיין די צרכן. חלק מן ההסבר נעוץ, בוודאי, בגורמים הבאים:

ראשית, בשתי השנים 1972 ו־1973 הצטרפו למעגל המועסקים עובדים שוליים, שפריזונם נמוך. שנית, חלה בשנתיים האחרונות התמתנות בהזמנות מערכת הביטחון, והדבר הביא לירידה בתוצר למועסק בענפים המייצרים עבור מערכת הבטחון. שלישית, ב־1973 היתה פגיעה בענף החקלאות ושפל בענף התיירות. ענף החקלאות סבל מפגעי אקלים. אשר לענף התיירות, ב־1973 נפתחו מספר רב של בתי מלון בשעה שהגידול במספר התיירים לא חרג מהגידול של השנה הקודמת; הואיל ומספר המועסקים במלונאות תלוי במספר ובגודל של בתי המלון ולא במספר התיירים, ירד התוצר לשעת עבודה בענף זה.

ההאטה שחלה בגידול בתוצר ב־1973. הקיפה את רוב ענפי המשק. בולטת ההאטה בגידול התוצר בענף הבנייה, שנבעה מירידה בביקוש לבנייה למגורים, לבנייה לענפי המשק ולבנייה הביטחונית. כמו כן חלה האטה, ואפילו ירידה, בגידול התוצר בענף החקלאות, בגלל פגיעת קרה ובצורת. בענף התעשייה, לעומת זאת, לא חלה ירידה בקצב גידול התוצר בתקופה הנסקרת.

ה. המחירים

עליית המחירים במשך תשעת החודשים הראשונים של 1973 גדלה ביותר מכפליים לעומת התקופה המקבילה ב־1972. מדד המחירים לצרכן עלה ב־15.8 אחוזים וב־6.4 אחוזים בהתאמה. מדד המחירים הסיטוניים של תפוקת התעשייה עלה ב־16.6 אחוזים וב־6.2 אחוזים ומדד התשומות בבנייה למגורים עלה ב־31.4 אחוזים וב־14.4 אחוזים בהתאמה. בניכוי העונתיות עלה מדד המחירים לצרכן ב־17.9 אחוזים שהם כ־24 אחוזים על בסיס שנתי. זוהי עליית המחירים המהירה ביותר מאז שנות ה־50 המוקדמות.

עליות המחירים הניכרות הן מעיקרן תוצאה של עודפי הביקוש השוררים במשק מאז שנת 1971. עם זאת, ראוי לציין שבתקופה זו גברו הלחצים לעליית המחירים, שמקורם בהתייקרויות המוצרים בחוץ לארץ ובירידה בשער הל"י ביחס למטבעות הארופיים. גורמים נוספים, שהשפעתם היתה פחותה יותר היו: העלאת מחירי הדלק באפריל והפחתת הסובסידיות בפברואר. אף כי עליות המחירים בחוץ לארץ היו בולטות מאד בהשוואה לעבר, ובמיוחד במיגזר הוצר של חומרי הגלם, הן מסבירות רק חלק מההתייקרויות במשק; במשך התקופה הנסקרת עלו מחירי היבוא, ללא יהלומים, בכשליש, אך יש בכוח התפתחות זו להסביר כמחצית העלייה, שהתרחשה בפועל במחירי הצריכה הפרטית במשך תשעת החודשים הראשונים של 1973. במיוחד בולטת ההתייקרות הרבה, שחלה בתקופה הנסקרת במחירי שירותים שונים במשק שבהם רכיב היבוא נמוך. על כך יש להוסיף, כי בגלל מערכת הסובסידיות, שהתקיימה עד ספטמבר 1973, לא השתקף מלוא העלייה במחירי היבוא בעליית המחירים לצרכן, כך שהאומדן דלעיל אף מגזים במדת־מה בהשפעת התייקרות היבוא על רמת המחירים במשק.

ו. ההכנסה והצריכה הפרטית

ההכנסה הלאומית גדלה בתקופה הנסקרת בכ-27 אחוזים לעומת התקופה המקבילה ב-1972. ההכנסה הפרטית, הגולמית הפנויה (בניכוי מסים ומילואות חובה) ממקורות פנים גדלה בכ-28 אחוזים. העלייה הריאלית בהכנסה הפנויה ממקורות פנים הסתכמה בכ-12 אחוזים לאתר שמחירי הצריכה הפרטית עלו בכ-18 אחוזים. ב-1972 היתה העלייה, הריאלית בהכנסה הפנויה ממקורות פנים כ-11 אחוזים.

למרות, והאטה בקצב גידול ההכנסה הפנויה הוחש מאוד קצב גידול הצריכה הפרטית וחלה ירידה בשיעור החסכון.

את העלייה בנטייה הממוצעת לצרוך יש לראות על רקע ההתפתחויות בשנים הקודמות. מאז יצא המשק מן המיתון התקיימה מגמת עלייה בשיעור החיסכון הפרטי. נראה, שהשנה התרחשה התאמה בין הגידול בצריכה לגידול בהכנסות לאחר שבמהלך ההתאוששות מן המיתון היה פיגור בין שני אלה, ולכן יש לראות את הירידה בשיעור החיסכון ב-1973 על רקע שיעור החסכון הנמוך יותר שהתקיים במשק במחצית הראשונה של שנות השישים. יחד עם זאת היה החיסכון הפרטי ממקורות פנים 24.5 אחוזים בדומה לשיעור ב-1970. אולם ראוי לציין ששיעור החיסכון בתקופה הנסקרת היה עדיין גבוה במידה רבה מהשיעורים ששררו במחצית הראשונה של שנות השישים. נוסף על כך פעלו ב-1973 מספר גורמים מיוחדים בכיוון של הגברת הצריכה הפרטית: התגברות התהליך האינפלציוני ויצירת ציפיות להימשכותו ולהעלאת מסים לאחר הבחירות, שהיו מתוכננות לאוקטובר הקטינה את הרצון לחסוך; חלה האטה בגידול הביקוש לדירות, שבעבר העלה את שיעור החיסכון. במיוחד עלתה צריכת המוצרים בני הקיימא. בצד ההסברים שנמנו לעיל פעלו כאן גם הציפיות לצמצום זכויות העולים לפטור ממכס שהיה צפוי בראשית 1974.

ז. ההשקעות

בתקופה הנסקרת עלו ההשקעות בכ-20 אחוז בהשוואה ל-8.4 אחוזים ב-1972 ו-23.3 אחוזים ב-1971. אולם חלק גדול מהעלייה בהשקעות בתשעת החודשים הראשונים של 1973 משקף עלייה חדה בהשקעה באניות ומטוסים (לאחר ירידה חדה ב-1972) והגידול המהיר במלאי. בהשקעה בנכסים קבועים (למעט אניות ומטוסים) חלה בתקופה הנסקרת האטה: היא גדלה ב-9.5 אחוזים לעומת 22 אחוזים ב-1972 ו-15 אחוזים ב-1971.

ההאטה בהשקעות הקיפה את רוב סוגי ההשקעה. ההשקעה הגולמית בבתי מגורים עלתה בתקופה הנסקרת בכ-17 אחוזים בהשוואה לכ-25 אחוזים ב-1972. תופעה זו נובעת מהתייצבות בביקוש למגורים שארעה, כנראה, בתחילת 1972 לאחר התעצמותו של הביקוש הזה מאז היציאה מן המיתון. כתוצאה מכך התייצבו התחלות הבנייה למגורים מאז הרביע השני של 1972 ואפילו ירדו ירידה משמעותית ברביע השלישי של 1973.

ההשקעה הגולמית בענפי משק (למעט אניות ומטוסים) עלתה ב-5 אחוזים בתקופה הנסקרת בהשוואה ל-19 אחוזים ב-1972. עם זאת חלו התפתחויות שונות ברכיבים שונים של ההשקעה בענפי משק. הבנייה שאינה למגורים ירדה בכאחוז לאחר עלייה של 15 אחוזים ב-1972. לעומת זאת חלה ב-1973 עלייה גדולה במיוחד בהשקעה בכלי רכב, כ-30 אחוזים.

ראוי לציין, שנתוני ההשקעות הם עדיין ארעיים ולא מלאים כפי למשל, נראה שנתוני הבנייה בענפי משק מוטים מטה בהתחשב ברמה המתחייבת מתקציב הפיתוח לשנה זו.

ח. הצריכה הציבורית

בתקופה הנסקרת ירדה הצריכה הציבורית במונחים ריאליים, בכ-2 אחוזים, בדומה לשנה הקודמת. גם ברכיבי הצריכה הציבורית נמשכו המגמות של 1972: בצריכה הציבורית הבטחונית היתה ירידה (כ-9 אחוזים) ובצריכה הציבורית האזרחית היתה עלייה גדולה יחסית (11 אחוזים):

הצריכה הציבורית המקומית עלתה בתקופה הנסקרת בכ-2 אחוזים, ואילו הקניות בחו"ל ירדו בכ-12 אחוזים.
כתוצאה מההתפתחות דלעיל ירד משקלה של הצריכה הציבורית בשימושים המקומיים לאחר ירידה רצופה מאז 1971. כל הירידה התרכזה בצריכה הציבורית הבטחונית.

ט. ההתפתחויות המוניטריות בשנת 1973

בשנת 1973 נמשכה ההתרחבות המוניטרית המהירה, אולם עד לחדש ספטמבר היה קצב עליית אמצעי התשלום איטי במקצת בהשוואה לגידולם במשך 9 החודשים הראשונים של 1972. ההתרחבות המוניטרית לא היתה רציפה וגם ברכיביה היו הבדלים במשך השנה.
הגידול המהיר בנוזילות, במשק, החל בחודש אפריל, לאחר שברביע הראשון לא עלו אמצעי התשלום ובסיס הכסף, והוא הוחש במידה ניכרת בחודש המלחמה, אולם מאז נובמבר הוא שוב קצב גדולם.
כמו כן יש לציין, כי במשך 1973, ובמיוחד מאז חודש נובמבר, הורגש מעבר להחזקת נכסים צמודים.²

בתשעת החודשים הראשונים של 1973 עלו אמצעי התשלום ב-19.8 אחוזים לעומת עלייה ב-22.5 אחוזים בתקופה המקבילה ב-1972.

במשך כל שנת 1973 עלו אמצעי התשלום ב-1.805 מיליון ל"י, שהן 32.3 אחוזים, שיעור הגבוה מעלייתם בשנים 1971 ו-1972, שהגיע לכ-28 אחוזים בשנה. לעומת זאת, היתרה השנתית הממוצעת של אמצעי התשלום עלתה בשנת 1973 בכ-25 אחוזים לעומת 30 אחוזים ב-1972, היתרות המבטאת במידה רבה את העובדה שברביע הראשון לא עלו אמצעי התשלום ואילו גידולם המהיר במיוחד אירע בחדש אוקטובר.

יש להעיר, כי מאז נובמבר 1973, ובמיוחד בחודשים ינואר ופברואר 1974, עם התגברות הביקוש להחזקת נכסים צמודים, אין התפתחות אמצעי התשלום ובסיס הכסף משקפת את מלוא הגידול בנוזילות במשק.

יש להעיר, כי מאז 1973, ובמיוחד בחודשים ינואר ופברואר 1974, עם התגברות הביקוש להחזקת נכסים צמודים אין עליית אמצעי התשלום ובסיס הכסף משקפת את מלוא הגידול בנוזילות במשק.

הגורמים, שהשפיעו על ההתרחבות המוניטרית בשנת 1973 בתקופות השונות היו כדלקמן:
(1) בחודשים ינואר עד מארס ירד בסיס הכסף בעקבות הספיגה העונתית של האוצר, שקוזה בחלקה על ידי הזרמת הנוזילות, שנבעה ממכירות מטבע חוץ של הסקטור הפרטי. על אף הירידה בבסיס הכסף ב-290 מיליון ל"י (5.3 אחוזים) ברביע זה לא ירדו אמצעי התשלום, שכן במקביל לירידה בבסיס הכסף התרחב מאוד האשראי החופשי ועמו עלו גם גירעונות הנוזילות של הבנקים. ברביע זה העלה בנק ישראל את הנוזילות על פיק-דונות קצובים ב-2 אחוזים והגדיל את השתתפות הבנקים במקורות הקרן למימון יבוא לשם יצוא. שתי פעולות אלה ספגו כ-130 מיליון ל"י. נוסף על כך הופעל מינואר הסכם חיתום עם הבנקים שהפסיק את הירידה במילווה קצר המועד.

(2) בחודשים אפריל עד ספטמבר התחדש הגידול המהיר בבסיס הכסף, שעלה בשיעור חודשי ממוצע של קרוב ל-4 אחוזים, ושל אמצעי התשלום, שעלו בשיעור חודשי ממוצע המתקרב ל-3 אחוזים. המקורות להתרחבות המוניטרית היו כדלקמן:

(1) בסיס הכסף (העירוי החיצוני) מגדר כמוזמנים במחזור בתוספת הנכסים הנוזילים של הבנקים והוא האינדיקטור להזרמת נוזילות לתוך המשק מהמקורות השונים.

(2) על פי נתונים ארעיים ירדו אמצעי התשלום בינואר בכ-6 אחוזים לאחר ניכוי הגורמים העונתיים. התפתחות זו קשורה ברכישות, בהיקף חסר תקדים, של איגרות חוב זשל נכסים במטבע חוץ והיא מעידה על הנוזילות הרבה שהתקיימה במשק בתחילת שנת 1974.

פעולות הממשלה הזרימו בששת החודשים 600 מיליון ל"י, מתוכן כ-400 מיליון ל"י באפריל עד יוני וכ-200 מיליון ל"י ביולי עד ספטמבר. מכירות מטבע חוץ על ידי הסקטור הלא-ממשלתי הזרימו כ-800 מיליון ל"י, מתוכן כ-500 מיליון ל"י באפריל עד יוני ו-300 מיליון ל"י ביולי עד ספטמבר.

פעולות הספיגה של בנק ישראל, באמצעות הפצת המילווה קצר המועד והגדלת השתתפות הבנקים במקורות קרנות היצוא עיקרו כ-70 מיליון ל"י בחודשים אפריל עד יוני, ובתקופה יולי עד ספטמבר כ-60 מיליון ל"י, ופעלו לצמצום עלית אמצעי התשלום בשני הרביעים.

האשראי החופשי לציבור גדל אך כמעט במשך ששת החודשים, לאחר הגידול המהיר מאד בו ברביע הראשון וגרעונות הנזילות הגדולים שנוצרו בסוף מארס.

(3) בתקופה מאז אוקטובר 1973 נקטו הממשלה ובנק ישראל צעדים להזרמת הנזילות למשק, בעקבות מצב החרום, במטרה לעודד את החזרת הפעילות הכלכלית לתיקנה. פעולות אלה עלו יפה ובמשק לא התקיים מחסור בנזילות. בגלל הציפיות, שהתעוררו מאז חודש נובמבר, לא מצאה הזרמת הנזילות המוגברת את מלוא ביטוייה בעלית בסיס הכסף ועליית אמצעי התשלום, שכן בתקופה זו התרחש מעבר רחב מימדים מהחזקת נכסים שאינם צמודים — אמצעי תשלום מילווה קצר מועד ופיקדונות לזמן קצוב — לנכסים צמודים. על כך מעידים מספר אינדיקטורים: בחודשים נובמבר 1973 עד פברואר 1974 נמכרו איגרות חוב "ברירה" ואיגרות חוב צמודות $6\frac{1}{2}\%$ בסך 1940 מיליון ל"י, לעומת מכירות בסך 780 מיליון ל"י בתקופה המקבילה אשתקד. בתקופה זו רכש הסקטור הפרטי מטבע חוץ מבנק ישראל בסך 1340 מיליון ל"י לעומת מכירות מטבע חוץ בסך 460 מיליון ל"י בחודשים נובמבר 1972 עד פברואר 1973. כמו כן התגברה הציבירה בחשבונות הציבור במטבע חוץ בחודשים האחרונים.

התפתחויות אלה מצביעות על שפע הנזילות, שהתקיים במשך מאז חודש אוקטובר, אף כי אמצעי התשלום ירדו בינואר 1974, לאחר עלייתם המהירה מאוד באוקטובר והמשך עלייתם עד דצמבר, ובמקביל לביקוש המוגבר להחזקת נכסים צמודים התחדשה בחודש דצמבר עלית האשראי הבנקאי החופשי, שהותשה בחודש ינואר, תוך היווצרות גרעונות נזילות גדולים. על מנת להקל על מצב הנזילות של הבנקים הקטין בנק ישראל באופן זמני מאז חודש ינואר את השתתפות הבנקים במקורות קרנות היצוא ב-25% (צעד שהזרים כ-300 מיליון ל"י), וכן הורדו שיעורי הנזילות של פיקדונות לזמן קצוב (צעד שהזרים כ-180 מיליון ל"י). עם זאת הותלט כי במאי 1974 יועלו הקנסות על גירעונות הנזילות לרמה שהתקיימה לפני המלחמה.

2. ההתפתחות הכלכלית ברביע האחרון של 1973

בתקופה שלאחר המלחמה הצטמצמה הפעילות הכלכלית במשק. הצמצום בפעילות היה חריף ביותר בתקופת המלחמה ומיד לאחריה. עם שחרור חלקי של כח אדם וציוד מן השירות והסתגלות המשק למצב החדש התאושש המשק בהדרגה. עם זאת בסוף השנה היו עדיין התעסוקה והפעילות הכלכלית נמוכות בשיעור ניכר מרמתן ערב המלחמה.

הסיבה העיקרית לצמצום הפעילות היתה הפגיעה בכושר הייצור בעקבות הגיוס הרחב של כוח האדם וציוד (במיוחד משאיות) לשירות בצה"ל. גורמים משניים — אך חשובים בקביעת הפעילות הכלכלית — היו השינויים בדפוסי הביקוש של המשק: הרחבת הביקוש בכמה ענפים והיחלשותו באחרים. על רקע שכזה ניתן היה, מלכתחילה, לחשוש לשיבושים חמורים: מחסורים חריפים בענפים שכושר הייצור שלהם נפגע במיוחד לעומת הביקוש ולאבטלה חיכוכית בענפים שהביקוש לתוצרתם הצטמצם חריפות. באופן כללי ניתן לקבוע, שלא הופיעו שיבושים חמורים אלו בפעילות המשק.

ראוי להזכיר, שהשפעת המלחמה על המשק באה לאחר שבמחצית השנה שקדמה לה חלה החרפה באינפלציה הביקוש השוררת במשק מאז 1971.

מגמות בתעסוקה לאחר המלחמה — הנוכחות בעבודה
(אחוזים)

מדיווחי מעבידים — בהשוואה לספטמבר 1973		
דצמבר	נובמבר	אוקטובר
		(מועסקים מקומיים, כולל עובדים מהשטחים)
78	70	60
		תעשייה אזרחית
62	50	40
		בנייה
		מדיווחי סקר כוח אדם (מועסקים ישראליים)
88	87	76
		סה"כ
90	95	84
		חקלאות, ייעור ודיג
83	81	68
		תעשייה
81	69	52
		בנייה ועבודות ציבוריות
93	92	83
		מסחר, שירותי אוכל והארוחה
74	75	57
		תחבורה, אחסנה ותקשורת
92	94	86
		שירותים פיננסיים, ציבוריים ואישיים

בדיווחי המעבידים: לגבי התעשייה תוך התחשבות ברמת הנוכחות בספטמבר 1973, לגבי הבנייה תוך התעלמות מההיעדרות הנורמלית בתקופה שקדמה למלחמה.
בסקרי כח אדם: שיעור הנוכחים בעבודה מתוך העובדים המועסקים בדרך כלל, בתוספת 5 אחוזים שהוא שיעור ההיעדרות הנורמלי בתקופה שקדמה למלחמה)

הפגיעה בכוח הייצור של המשק היתה מעבר למה שהתחייב מההיקף הכמותי של גיוס כוח

האדם:

(1) מרבית המשאיות גויסו לשירות הצבא, ושיעור הגיוס של כושר ההובלה היה גבוה פי כמה משיעור הגיוס של כוח האדם. מרבית המשאיות שלא גויסו הופעלו במסגרת מל"ח (משק לשעת חירום) או שרותקו למפעלים חיוניים. ארגון ההובלה במסגרת זו עמד במשימתו המוגדרת מראש — הובלת מוצרים חיוניים — אך לא עמד במעמסה של אספקת שירותי ההובלה הדרושים לתפעול התקין של המשק בתנאים שנוצרו; שחרור חלקי של המשאיות המגויסות ויבוא מזוהן של משאיות לצורכי המשק האזרחי והצבא פתרו חלקית את הבעיה.

(2) גיוס אנשי מפתח הקשה על הפעלת המפעלים ע"י העובדים שלא גויסו.

(3) בתקופת המלחמה ומיד לאחריה נמנעו העובדים מהשטחים המחוזקים לבוא לעבודה;

בישראל.

עם זאת, יש עדויות חלקיות על מפעלים שבתקופת המלחמה עשו מאמצים מוגברים שהביאו

להגדלת הפריקו ולהקטנת הפגיעה בתפוקה.

פגיעת הגיוס בענפי הבנייה והתעשייה היתה קשה מאשר בענפי השירותים והחקלאות, כיוון שחלקם של הגברים בגיל הגיוס בין העובדים בענפים אלה גבוה יחסית. ענפים אלה הם שנפגעו גם מגיוס המשאיות וקשיי ההובלה, ובמידה מסוימת גם מהצמצומים בביקוש האזרחי. רמת התעסוקה בענפי התעשייה והבניה באוקטובר היתה כ-60 ו-40 אחוזים בהתאמה מרמתה ערב המלחמה, ובדצמבר עלתה ל-80 ו-60 אחוזים בהתאמה.

דפוסי הביקוש לתפוקה מקומית השתנו בעקבות המלחמה: (1) מערכת הביטחון הגדילה בצורה דרסטית את רמת הביקוש שלה למוצרים מתפוקה מקומית. הגידול בקניות לאחר המלחמה היה בחלקו מהמלאים של המשק האזרחי, ורק בהדרגה באות לידי ביטוי בפעילות הכלכלית הזוהר מנות החדשות של מערכת הביטחון. ראוי לציין, שהזמנות אלה מרוכזות במידה רבה בענפי המתכת, האלקטרוניקה והכימיה, בעוד שהביקוש המוגבר למזון ולהלבשה מחליף את הביקוש האזרחי.

(2) אורית המלחמה וגיוס ראשי המשפחה הביאו להימנעות מקניית מוצרים, שאינם בבחינת צריכה שוטפת, ומרכישת דירות; בכיוון זה השפיעה גם מדיניות הממשלה לריסוק הביקוש ע"י פעולות לצמצום ההכנסה הריאלית של הסקטור הפרטי (ראה להלן). יש להניח שהירידה בביקוש שלא כתוצאה מהקטנת ההכנסות היא זמנית בלבד, ובמידה רבה בבחינת "ביקוש דחוי" העשוי להתעורר עם הרחבת השיחוררים משרות במילואים. נתונים חלקיים שבידינו (המסחר הקמעונאי ואספקת בני קיימא) מורים על צמצום חריף, שחל באוקטובר, ברכישת מוצרי צריכה, למעט מזון, ובפרט בני קיימא, ועל התאוששות הדרגתית לאחר מכן.

(3) ההשקעות שבתהליך ביצוע, לרבות הבנייה למגורים, הואטו מחמת המחסור בכוח אדם וגורמי ייצור אחרים. תוכניות, השקעה חדשות נדחו גם בעקבות אי הודאות לגבי העתיד. הירידה בנטייה לצרוך ולהשקיע של הסקטור הפרטי השתקפה גם בגידול העצום ברכישות של מילואות צמודים.

(4) יצוא המוצרים נפגע מן השיבושים במערכת הייצור וקשיי ההובלה. עם הקלת המצב בתחומים אלה השתפר המצב גם ביצוא. ייסופה של הל"י עקב צמידותה לדולר, התאטה בפעילות הכלכלית, המסתמנת בארצות המפותחות, שהן שוקי היצוא החשובים של ישראל, והעלייה בהוצאות המקומיות, עתידים להכביד על היצוא. מתון הפעילות הכלכלית בשוקי היצוא משתקף כבר בשפל עולמי בענף היהלומים, התיירות נפגעה קשות, כפי שגם ניתן היה לשער, מן המצב הבטחוני, אך מסתמנת בה מגמת התאוששות.

הרקע לפעילות המשק לאחר המלחמה היה איפוא שילוב של ירידה כללית בכוח הייצור מול הרחבת הביקוש במספר ענפים והיחלשותו בענפים אחרים. נראה, שהמשק הגיע למצב של איזון יחסי ברמת פעילות נמוכה. קביעה זו נתמכת ע"י נתון התפתחות המחירים והמצב בשוק העבודה.

בתקופה שלאחר המלחמה הואצה עליית המחירים — בדצמבר היה מדד המחירים לצרכן (בניכוי עונתיות) גבוה בכ-7.4 אחוזים לעומת רמתו ערב המלחמה, לעומת עלייה ממוצעת של 5.6 אחוזים בשלושת הרביעים הקודמים. ההחשה בעליות המחירים לא נגרמה בשל מחסור בולט במוצרים בשווקים, אם כי התקימו גם לחצים מצד הביקוש, אלא נבעה מצעדי מדיניות התפתחותיות בינלאומיות: עליית מחיר הדלק ומוצרי יבוא, ביטול הסובסידיות והעלאת שיעורי המסים העקיפים. בשוק העבודה היתה עלייה במספר המובטלים ודורשי העבודה וירידה בהזמנות, אך השינויים היו מתונים יחסית לזעזועים שחלו במשק. עם זאת נראה, שהמעסיקים המשיכו להתחזק עובדים, בעיקר מקצועיים, גם אם רמת הביקוש השוטף לא הצדיקה זאת. נראה גם, שהאיזון, שהושג במשק, היה מלווה בתהליכים של צמצום המלאי והגברת האמצעים של העובדים, בענפים שבהם הביקוש, היה גבוה יחסית, מזה, ושל גידול המלאי ואבטלה סמויה בענפים שבהם הביקוש היה נמוך יחסית לכוח הייצור שגותר לאחר הגיוס, מזה.

על מנת לממן את הגידול העצום בהוצאות המקומיות לביטחון (שכר המגויסים ומוצרים מתפוקה מקומית) בדרך לא אינפלציונית, נקטה הממשלה מדיניות לצמצום ההכנסה הפנויה הריאלית של הסקטור הפרטי. הממשלה פעלה ישירות על ההכנסות באמצעות מילואות מחובה ומרצון, וכן בדרך עקיפה, באמצעות פעולות על רמת המחירים: הפחתת סובסידיות והעלאת שיעורי מס, עקיפין... בכיוון זה פעלה גם העלאת מחיר הדלק.

בתחום המוניטרי הופעלה מדיניות גמישה, שכוונה להספקת הגזילות הדרושה להפעלת המשק ולמניעתם של שיבושים כתוצאה ממחסור במימון. בתקופה שלאחר המלחמה (עד דצמבר) התהווה מצב של שפע בנוטיות, שאפשר לציבור להגדיל את החזקת אמצעי התשלום ובאותה עת לרכוש איגרות חוב צמודות למדד, בהיקף חסר תקדים. אמצעי התשלום עלו באוקטובר ב-8.1 (בניכוי עונתיות) אחוזים, בנובמבר ב-2.8 אחוזים ובדצמבר ב-1.6 אחוזים.

1. יעדי המדיניות הכלכלית

בשנת 1974 יעמדו בפני המשק והחברה הישראלית היעדים הבאים:

- המשך ההתעצמות המהירה של מערכת הביטחון.
- החזרת המשק לפעילות תקינה, תוך קיום תעסוקה מלאה וריסון הלחצים לעליית מחירים.
- קידום ההשקעות, לאחר שהן ירדו בתקופת המלחמה, תוך תשומת-לב מיוחדת לבנייה לשיכון עולים חוגות צעירים.
- האצת הגידול של היצוא.
- קליטה כלכלית וחברתית של חיילי המילואים המשתחררים.
- קליטה כלכלית וחברתית של העלייה.
- קידומן של השכבות מועטות ההכנסה.

השגת מטרות אלה מחייבת הורדה של רמת החיים לאחר שנים של עלייה מהירה, כך שתתאפשר הפניה של מקורות המהצריכה הפרטית אל היעדים המועדפים. בגלל ריבוי היעדים העומדים בראש סולם העדיפות ניתן להקצות לכל אחד מהם רק חלק מן המשאבים שהיינו מקצים לו, לולא היו קיימים יעדים אחרים. בהתחשב באי הודאות הקיימת לגבי ההתפתחויות הצפויות במשך השנה יערך מעקב שוטף אחרי ההתפתחויות במשק, במגמה להפעיל אמצעי מדיניות משלימים בהתאם לצורך.

2. המדיניות התקציבית

תקציב המדינה, שהוא המכשיר המרכזי של המדיניות הכלכלית, מכוון להבטיח את המקורות הנדרשים להשגת היעדים הבטחוניים, החברתיים והכלכליים. ממדי הזרמה של התקציב נקבעו בהתחשב בספיגת הנזילות הגדולה הצפויה במשק בעקבות הגירעון במאזן התשלומים ובקיום מדיניות מוניטרית מרסנת. היקף ההכנסות ממסים וממילווה נקבע, במידה רבה, על-ידי החלטות שנתקבלו בתקופת המלחמה ומיד לאחריה. היקף ההכנסות הכלול בתקציב קובע אפוא את המגבלות של סך ההוצאה התקציבית הרצויה.

מדיניות ההוצאות הוכתבה במידה רבה על-ידי ההכרח להבטיח את צרכי הביטחון. הדבר חייב הקפאה — או אף הורדה — של רמת הפעילות בנושאים אחרים.

א. מדיניות ההוצאות

הצעת תקציב המדינה לשנת 1974 מסתכמת ב-35.4 מיליארד ל"י לעומת 32.3 מיליארד ל"י בשנת 1973. (בתקציב 1973 כלול תקציב נוסף של 12.3 מיליארד ל"י). הצעת התקציב לשנת 1974 גדולה אפוא ב-9 אחוזים לעומת התקציבים הכוללים לשנת 1973 וב-76 אחוזים לעומת הצעת התקציב המקורית לאותה שנה.

(א) לפי התקציב, יעלו ההוצאות המקומיות על ההכנסות המקומיות בסך של 1.6 מיליארד ל"י. הזרמת סכום זה תפעל בכיוון של הגדלת הנזילות הכספית במשק. בקביעת הזרמה זו נלקחה בחשבון הספיגה הצפויה כתוצאה מהגירעון במאזן התשלומים וגידול האשראי. ראי הנחוץ להפעלת המשק, כך שהגידול באמצעי התשלום לא יביא לעודף נזילות.

(ב) בתקציב כלולה השנה עתודה של כ-400 מיליון ל"י לפיתוח, אשר על הוצאתן יוחלט במשך השנה בהתאם לרמת הפעילות שתשרור במשק. זאת בגלל אי הודאות באשר להתפתחויות הצפויות במשך השנה הבאה.

(ג) יוקפד שלא לחרוג ממסגרת התקציב. זאת על אף לחצים צפויים בגלל אי יכולת לספק במלואן כל התביעות החיוניות של המשרדים, במסגרת הגידול המוגבל של התקציב, כאשר הצריכה הציבורית האזרחית לנפש גדלה בשעור של 3 אחוזים בלבד.

- (ד) תקציב הביטחון יהיה בשנת 1974 41 אחוזים מסך התקציב, וזאת בהשוואה ל-51 אחוזים בתקציב הכולל לשנת 1973, ו-31 אחוזים בהצעת התקציב המקורית לשנת 1973. תקציב הביטחון לשנת 1974 יסתכם ב-14.4 מיליארד ל"י בהשוואה ל-16.4 מיליארד ל"י בתקציב הכולל לשנת 1973 ו-6.2 מיליארד ל"י בהצעת התקציב המקורית ב-1973. התקציב המתוכנן לשנת 1974 לפני מלחמת יום הכפורים היה 7 מיליארד ל"י.
- (ה) תקציב הפיתוח (למעט תשלום חובות) יגדל בשנת 1974 ב-38 אחוזים, והוא יסתכם ב-4.3 מיליארד ל"י. סכום זה אינו כולל את הרזרבה לפתוח בסך של 400 מיליון ל"י. הגידול הרב בתקציב הפיתוח בא לקדם השקעות, ובמיוחד ההשקעות לדוור, לאחר שהן ירדו בתקופת המלחמה; בתקציב הפיתוח למעט ההוצאה על דוור, יחול גידול של 33 אחוזים, והוא יסתכם ב-2.2 מיליארד ל"י.
- (ו) ההוצאה לשירותים סוציאליים, הניתנים באמצעות התקציב, תגדל בשיעור של כ-30 אחוזים. חלקה של ההוצאה לשירותים הסוציאליים בכלל התקציב יקטן השנה, בעקבות גידול משקלו של תקציב הביטחון.
- (ז) בתקציב יועד סכום של 825 מיליון ל"י בתוספת עתודה בסך של 100 מיליון ל"י לתמיכת כות במחירי מוצרים חיוניים. זאת לעומת סכום של 600 מיליון ל"י לתמיכות בתקציב המקורי של שנת 1973.
- (ח) בתקציב 1974 כלולים 5.9 מיליארד ל"י לתשלום חובות, מזה 3.1 מיליארד על חשבון קרן ו-2.8 מיליארד ל"י על חשבון רבית. מכלל תשלום החובות יהיו 3.8 מיליארד ל"י במטבע ישראלי, ו-2.1 מיליארד ל"י — במטבע חוץ. סעיף תשלום חובות הסתכם בתקציב שנת 1973 ב-4.7 מיליארד ל"י.

ב. מדיניות ההכנסות

- על פי התחזית יגיעו ההכנסות ממסים ותשלומי חובה לשנת הכספים 1974 לכ-20.4 מיליארד לעומת 15.8 מיליארד ל"י בשנת 1973 (גידול בשיעור 30 אחוזים). בהצעת התקציב לא נלקחו בחשבון העלאות נוספות בשיעורי המסים.
- בעקבות מלחמת יום הכיפורים הוטלו כמה מסים ומילואות מלחמה; עיקר ביטויים יבוא בהכנסות של שנת 1974, ואלה המסים והמילואות שהוטלו; מילואה מלחמה חובה בשיעורים פרוגרסיביים של 7—9 ו-12 אחוזים מההכנסה החייבת במס. על חברות הוטל מילואה בשיעור 9 אחוזים. תוקף המילואה הוארך עד לסוף שנת התקציב 1974. שיעורי מס הקנייה והיטל המלחמה על היבוא הועלו בשיעור של 5 אחוזים, הועלו המסים על מספר מוצרי מותרות והבלו על המלט.
- (א) בעקבות המלצות ועדת אשר, מוצע לבצע את שלב ג' של הרפורמה במסים הישירים. במסגרת זו ינתנו הקלות נוספות במס הכנסה ובמילואות ביטחון בסכום כולל של 680 מיליון ל"י, תועלה ריצפת המס, יבוטל מילואה הביטחון, יופחתו השיעורים הכוללים של מס ההכנסה ומילואה הבטחון, שיעור המס השולי המכסימלי יהיה 65 אחוזים לעומת 70 אחוזים של מס ומילואה כיום.
- (ב) קצבאות הביטוח הלאומי לילדים יחויבו במס הכנסה לאחר שהן הוגדלו במידה ניכרת. דבר זה יבטיח תוספת נטו מכסימלית לבעלי הכנסה נמוכה והקטנה הדרגתית של התמיכה עם גידול ההכנסה.
- (ג) במסגרת הרפורמה של מס הכנסה, יוחל בתהליך ביטול הדרגתי של העיוותים במערכת המסים הישירים, הנובעים ממתן הטבות שונות, שאינן מצורפות להכנסה החייבת במס. המדובר בהטבות כגון: החזקת רכב וטלפון המשמשים למטרות פרטיות, ספרות מקצועית, ביגוד, הלוואות עומדות והלוואות ברבית סמלית וכו'. תהליך זה אמור להימשך מספר שנים.

- (ד) מוצע לשנות את מבנה מס שבח מקרקעין. שינוי זה יביא להגדלת ההכנסות בסך של 30 מיליון ל"י.
- (ה) תושלם ההיערכות להנהגתו של מס ערך מוסף, כך שניתן יהיה להתחיל לגבותו זמן קצר לאחר קבלת החלטה. מס ערך מוסף יחליף חלק מהמסים הקיימים. היקף הספיגה של המס נטו ייקבע בהתאם למצב המשק בעת הנהגתו.
- (ו) תושלם הגבייה של מילווה מלחמה מרצון, שהונהג בעת המלחמה. ההכנסות ממילווה זה בשנת התקציב 1974 נאמדות ב-0.5 מיליארד ל"י.
- (ז) בתקציב נכללו הכנסות מהנפקת איגרות חוב בסך של 4.3 מיליארד ל"י לעומת אומדן הכנסה למעשה בסך של 3.6 מיליארד ל"י בשנת 1973.

3. המדיניות המוניטרית

השיבה ההדרגתית של הפעילות המשקית לתיקנה ברביע הראשון של 1974 משמעה שקטן הצורך בהמשך נקיטת הצעדים המיוחדים של שעת החירום בתחום המימון וניזולות המשק. המדיניות המוניטרית לתקופה המתחילה באפריל 1974 צריכה לאפשר רמת תעסוקה גבוהה והמשך הצמיחה של המשק בלי שיווצרו לחצים אינפלציוניים מעבר למינימום הבלתי נמנע.

מיתון העלייה המהירה ברמת המחירים מחייב למנוע היווצרות ניזולות יתר במשק באמצעות ויסות היקף אמצעי התשלום והאשראי הבנקאי לציבור. בגלל אי הוודאות בהתפתחויות בתחומים השונים יהיו העיתוי והכיוון של צעדי המדיניות המוניטרית תלויים, והשנה יותר מתמיד, בהתפתחויות הצפויות בתקציב המדינה ובמאזן התשלומים.

בשנת 1974 צפויה ירידה בליתרות מטבע החוץ של המשק, שתביא לספיגת ניזולות; אך כנגד זאת צפויה הזרמה באמצעות תקציב המדינה. כמו כן צפוי ביקוש מוגבר לאשראי בנקאי חופשי כתוצאה מהעלייה בפעילות הכלכלית במחירים שוטפים. המדיניות המוניטרית לשנת 1974 חייבת לפעול בשיתוף עם הפעולות בתקציב המדינה על מנת להבטיח, שהזרמת הניזולות למשק לא תחרוג מהגבולות המותרים, השתתאפשר גם הרחבה מסוימת באשראי הבנקאי לציבור, כל זאת בלי שאמצעי התשלום יעלו בשיעור מופרז.

עם זאת יש לציין, כי לנוכח אי הוודאות בדבר העוצמה והעיתוי של הגורמים שהוזכרו לעיל, יש לנהל מעקב קפדני אחר ההתפתחויות ולהפעיל את מכשירי המדיניות בגמישות מירבית.

4. מדיניות מאזן התשלומים

א. מדיניות היצוא

- (א) הממשלה רואה עצמה אחראית לכדאיות היצוא. אם יתברר, כי ההתפתחויות במשק או בחוץ לארץ עלולות לפגוע באופן משמעותי ברווחיותו ובכדאיותו של היצוא, ינקטו צעדים להבטחת רווחיות סבירה, בשיטות ובעיתוי שייקבעו לפי הצרכים של היצוא ושל כלל המשק.
- (ב) בהתאם להחלטה שנתקבלה, יוגדל בשנת 1974 התמריץ ליצוא, בצורת הגדלת החזר מסים עקיפים, בסך של 21 אגורות לדולר יצוא, שהם תוספת של כ-4 אחוזים. זאת כפיצוי על הגדלת היטל היבוא, וכמקדמה על חשבון עלייה צפויה בהוצאות הייצור במשך שנת 1974.
- (ג) יימשכו הפעולות להגדלת כושר התחרות של המוצר הישראלי, בדרך הורדת הוצאות הייצור ליחידת תוצרת. דבר זה יושג על-ידי פעולות להגדלת פרויקט הייצור ומדיניות שכר והכנסות מאזנות.
- (ד) תוגדל היצוא תמשיך להיות קנה מידה עיקרי של המדיניות לעידוד ההשקעות.
- (ה) יימשך ההסדר המיוחד למימון היצוא על כל שלביו במסגרת קרנות היצוא.

(1) יימשכן המאמצים המדיניים לחתימת הסכם להקמת איזור סחר חפשי עם השוק המשותף, כדי להבטיח פתיחתו ליצוא ישראלי בתנאי התחרות שווים. ייעשו מאמצים להשיג אותה מטרה בשווקים חשובים אחרים, על ידי הסדרים מתאימים במסגרת גאט"ט.

ב. מדיניות היבוא

(א) המדיניות מכוונת לקרב את המחירים המקומיים של מוצרים נתמכים למחיר המתחייב מעליית המחירים בחו"ל. דבר זה ימנע ביזבח של תשומות מיובאות, ויביא לחיסכון של מטבע-חוץ, נוסף על צמצום עיוותים במשק. מדיניות זו באה לידי ביטוי בעליית המחירים של הדלק ומוצריו ובשנויים במדיניות התמיכות בתחילת השנה.

(ב) ייקור היבוא בעקבות העלאת שיעורי היטל הביטוח על היבוא מ-20 אחוזים ל-25 אחוזים, החל מנובמבר 1973, יביא לצמצום הביקוש לסחורות יבוא.

(ג) ריסון קצב הגידול של הביקושים הכוללים במשק, ובעיקר ריסון העלייה בצריכה הפרטית, יביאו לחיסכון ביבוא.

(ד) הממשלה תבטיח צבירת מלאי מספיק של חומרי גלם מיובאים למניעת שיבושים בפעולות המשק בשעת חירום ולמניעת תנודות חריפות במחירים של מוצרי יבוא.

(ה) תימשך מדיניות העידוד של החלפת יבוא בייצור מקומי ושל העמקת הייצור המקומי; זאת, בתנאים של מחיר סביר לדולר מוחלף, ובהגנת מכס המותאמת לתכנית החשיפה תינתן עדיפות להחלפת יבוא בתחום הצריכה הבטחונית. יינתן עידוד להשקעות שייצורן מיועד להחלפת יבוא.

(ו) תימשך החשיפה ההדרגתית של היבוא, כדי לעודד תהליכים שיביאו לפיתוח ענפים ומפעלים בעלי כושר עמידה בהתחרות בינלאומית בטווח הארוך, וכדי לרסן עליית מחירים מקומית של המוצרים, הנחשפים להתחרות סחורות היבוא. החשיפה תיעשה במסגרת התחייבויות, שקיבלה על עצמה הממשלה בהסכמים בינלאומיים. מדיניות החשיפה מתוכננת להורדת ההגנה לדולר נחסף לשער של 6.5 ל"י, עד לשנת 1976. בינואר 1974 הופחתו המכסים ב-20 אחוזים מההורדה המתוכננת עד שנת 1976.

(ז) בהתאם להתחייבותנו הבינלאומית, ובהתחשב במצב הנזילות במשק, בוטלה בראשית שנת 1974 חובת ההפקדה על סחורות יבוא, שחלה בעיקר על יבוא של מוצרי צריכה.

ג. מדיניות יבוא ההון

(א) מדיניות יבוא ההון מכוונת להבטיח יבוא הון בממדים מספיקים ובתנאים נוחים לשם מימון חלק גדול ככל האפשר של הגירעון במאזן השוטף — שבשנת 1974 צפוי בו גידול ניכר — כך שתחול ירידה קטנה ככל האפשר בעתודות מטבע החוץ של המדינה. יוגברו המאמצים לגיוס הון ממקורות יהודיים, במסגרת המגביות ובמסגרת מפעל איגרות מילווה הפיתוח.

(ג) ימשכו הפעולות להבטחת מימון הרכש הביטחוני על ידי מענקים ומילווה בתנאים נוחים ממשלת ארה"ב.

(ד) ייעשה להמשך הסיוע הכלכלי הניתן לישראל ממשלות ידידותיות.

(ה) יימשך עידוד ההשקעות מחו"ל. הממשלה תפעל למיצוי האפשרויות, שהועלו בוועידות הכלכליות.

(ו) יימשך העידוד לתושבי חוץ המפקידים בבנקים ישראליים.

(ז) יבואנים יכונו לנצל הלוואות למימון יבוא בתנאי אשראי נוחים ולזמן ארוך, בעיקר ממדינות המקיימות הסדרי מימון נוחים ליצואניהן.

5. מדיניות ההשקעות

- (א) תימשך מדיניות מתן עידוד להשקעות הן למשקיעים מקומיים ולמשקיעים מחוץ לארץ, כדי להבטיח השקעות מספיקות להמשך צמיחה מהירה של המשק, לאחר השגת הפיגור בהשקעות שבאו בעקבות המלחמה.
- (ב) עידוד ההשקעות הפרטיות היא מדיניות ארוכת טווח. ויסות הפעילות בטווח הקצר ייעשה בעיקר על-ידי התאמת ההשקעות הצבוריות מתקציב הפיתוח. לצורך זה הוקצתה עתודה בסך של 400 מיליון ל"י בתקציב הפיתוח של שנת 1974.
- (ג) החוק לעידוד השקעות הון ימשיך להיות מכשיר מרכזי של המדיניות לעידוד השקעות יוקפד על כך, שמפעלים המבקשים הטבות לפי החוק לעידוד השקעות הון, אמנם יעמדו בקריטריונים הכלכליים, כגון: כושר יצוא במחיר סביר של דולר ערך מוסף, מימון עצמי מספיק, הבטחת קבלת ידע מתקדם ורצוף וקיומם של קשרי שיווק.
- (ד) תינתן עדיפות להשקעות באזורי פיתוח. גם ממפעלים באזורים אלה יידרש ליצא חלק מתוצרתם. מפעלי התעשייה באזורים שאינם אזורי פיתוח יוכרו כמפעלים מאושרים בתנאי שלפחות 50 אחוזים מייצורם יהיו מיועדים ליצוא.
- (ה) המענק למפעלים מאושרים לרכישת ציוד ולהקמת מבנים ימשיך להיות כדלהלן:

מכונות וציוד		אזור א' אזור ב' אזור מרכז הארץ
מבנים (אחוזים)	מבנים (אחוזים)	
20	30	
15	20	
10	15	

- (ו) כדי לעודד רכישת ציוד מתוצרת הארץ, ניתן למפעלים המאושרים והמוכרים מענק נוסף בשיעור של 15 אחוזים מערך הציוד המקומי הנרכש.
- (ז) כדי לשפר את מבנה ההון של המפעלים המאושרים ולהבטיח שהמשקיע ישא בחלק גדול יותר מהסיכון הכרוך בהקמת מפעלים, יתקיימו הדרישות למבנה הון כדלהלן:
- (א) שיעור הון המניות הנפרע מהרכוש הקבוע יהיה בין 30 ל-50 אחוזים; שיעור המימון העצמי (הון המניות הנפרע והלוואות בעלים) יהיה בין 30 ל-45 אחוזים מסך ההשקעה, כולל השקעה בהון חוזר. גובה השיעורים ייקבע בהתאם לאזורי הארץ.
- (ב) גובה המענק לא יעלה על סך הון המניות הנפרע.
- (ח) יוענק מעמד של מפעל מוכר למפעלים המייצרים ציוד ספציפי למערכת הביטחון, ולמפעלים שתוצרתם משמשת תשומה למפעלי יצוא.
- (ט) מפעלים מאושרים ימשיכו ליהנות מפטור או החזר המיסים העקיפים על השקעותיהם ומהקלות במס הכנסה ובמס רכוש. היטל המלחמה על היבוא בשיעור 5 אחוזים הוחל גם על מפעלים מאושרים.
- (י) לקראת המועד, שיפוג בו תוקף החוק לעידוד השקעות הון, ייבדק החוק מחדש במגמה להתאימו לתנאים המשתנים ולצרכי המשק.
- (יא) היקף האשראי המכוון למטרות פיתוח יגיע בשנת 1974 ל-800 מיליון ל"י לעומת 550 מיליון ל"י בשנת 1973.
- (יב) תימשך הביקורת הקפדנית על תנאי האישור של המפעלים. יינקטו צעדים נגד מפעלים שלא יקימו את תנאי האישור.
- (יג) בהתאם לחוק עידוד התעשייה, מוכר הפחת על פטנטים כהוצאה לצורכי מס הכנסה, וזאת כדי לעודד השקעות בתעשיות עתירות ידע.

(יד) מפעלי תעשייה ותיירות ימשיכו ליהנות מהקלות במס הכנסה על רווחים שלא חולקו אם רווחים אלה יושקעו בפיתוחו של המפעל. זאת כדי לעודד את ההשקעות, להגדיל אח החיסכון העסקי ולשפר את מבנה ההון של המפעלים. שיעור המס על רווח שלא חולק בחברות תעשייה יהיה לפי הצעת התיקון לחוק מס הכנסה, 50.7 אחוזים לעומת 59.4 אחוזים בחברות אחרות.

(טו) יימשך ההסדר המתיר למפעלי תעשייה ותיירות נכוי פחת מואץ על נכסים וניכוי שי-עורי פחת מוגדלים על ציוד מתוצרת הארץ.

6. מדיניות כוח האדם

- (א) מדיניות כוח אדם תסייע להגברת הניידות של עובדים לענפי המשק שבביקוש למוצריהם צפויה גיאות, ובעיקר לענפים למערכת הביטחון, כגון ענפי המתכת והאלקטרוניקה.
- (ב) יוגברו הפעולות של הכשרה מקצועית, כדי להתאים את הצע העובדים למקצועות הנדרשים. יוגדל מספר הלומדים בבתי ספר להנדסאים ולטכנאים, יושם דגש על הסבת עובדים, וביחוד של אקדמאים עולים, למקצועות הנדרשים.
- (ג) ייעשה מאמץ לקליטתם המהירה של החיילים המשוחררים בתעסוקה. תינתן עדיפות לחיילים משוחררים בקבלת עבודה ובהכשרה מקצועית. נפתחו לשכות ייעוץ לחיילים משוחררים, בהן יקבלו החיילים המשוחררים ייעוץ וסיוע בכל הקשור לזכויותיהם.

7. מדיניות המחירים

- (א) המדיניות הכלכלית תפעל למיתון קצב עליית המחירים במשך שנת 1974.
- (ב) העלאת מחירי הדלק, החשמל והמים, העלאת מחירי המוצרים הנתמכים, העלאת שיעורי מס הקנייה וההיטל על היבוא, כל אלה ספגו כוח קנייה בממדים ניכרים מן הציבור. ספיגה זו, נוסף על צמצום ההכנסה הפנויה בעקבות מילווה המלחמה גרמו לצמצום הביקוש הכולל. צמצום זה יפעל בכיוון של האטת קצב עליית המחירים, לאחר שתתמצה, בחודשים הראשונים של השנה, עליית המחירים הנובעת מצעדי המדיניות.
- (ג) תחזית עליית המחירים לשנת 1974 בנויה על ההנחה, שלא צפויים באותה שנה לחצים חזקים לעליית מחירים מצד הביקוש, מחד גיסא, ושומדיניות השכר תכוון להתאמת עליית השכר לעלייה הצפויה בפריון הייצור, כך שיצטמצמו הלחצים לעליית מחירים מצד התוצאות, מאידך גיסא.
- (ד) יימשך הפיקוח על המחירים של מוצרים ושירותים חיוניים ושל מוצרים המיוצרים על ידי מונופולים וקרטלים, במגמה למנוע עליות מחירים בלתי מוצדקות.
- לקראת חודש אפריל, המועד בו פג תוקפם של צווי הפיקוח, תיבחן מחדש רשימת המוצרים והשירותים הנמצאים בפיקוח, וכן יבחנו מחדש הקריטריונים, שלפיהם מאושרות העלאות מחירים. זאת במגמה לייצל את הפיקוח ולהבטיח את האפקטיביות שלו.
- (ה) מדיניות התמיכות תמשיך להיות מכשיר לוויסות המחירים של מוצרים ולהולתם. זאת תוך קירוב מחיריהם למחיר המתחייב מעלויות הייצור, לשם מניעת עיוותים ובזבוז, ובהתחשב במגבלות התקציב.
- (ו) מחירי המינימום למוצרים חקלאיים חיוניים יקבעו ברמה שתבטיח הספקה סדירה במחירים סבירים.
- (ז) החשיפה של הייצור המקומי להתחרות של מוצרי היבוא באמצעות הורדת מכסים תגרום להורדת המחירים של מוצרי היבוא ותשפיע להאטת קצב העלייה של מחירי המוצרים המקומיים ולשיפור איכותם. תינתן תשומת לב לכך שהחשיפה אמנם תבוא לידי ביטוי במחירים לצרכן.

8. מדיניות השיכון הבנייה

מדיניות השיכון תהיה מכוונת לפתור את בעיות הדיור של שלוש קבוצות אוכלוסייה מועדפות: עולים חדשים, זוגות צעירים ומשפחות המתגוררות בשיכון צפוף ופגום.

(א) ייעשה להכוונת מרבית משאבי ענף הבנייה לפתרון בעיות הדיור של הקבוצות המועדפות.

1. תימנע הקצאת מקורות ציבוריים לבנייה, שאינה עונה על צרכים בעלי עדיפות חברתית.

2. בניית מבני ציבור תאושר אם תענה על צרכים חיוניים.

(ב) בשנת 1974 תסייע המדינה לפיתרון בעיית השיכון של 52,000 משפחות. הסיוע של המדינה ייעשה בדרך מכירה והשכרה של דירות חדשות, הרחבה ושיפוץ דירות קיימות ועל ידי מתן סיוע במימון למשתכנים הפונים לשוק הדיירות. במסגרת זו תוסדר בעיית הדיור של 17.1 אלף משפחות עולים, 12 אלף משפחות המתגוררות בסטנדרט מגורים נמוך, ו-16 אלף זוגות צעירים. כמו כן תוסדר בעיית הדיור של כ-7 אלפים משפחות, באיזורי פיתוח ובהתיישבות ומשפחות מיעוטים.

(ג) תכניות הבנייה של משרד השיכון לשנת 1974 כוללות בנייה של דירות חדשות, רכישת דירות והרחבת דירות בהיקף של כ-31 אלף דירות.

(ד) משרד השיכון ידאג להכנת תשתית, שתאפשר הגדלה מיידית של היקף התחלות הבנייה בשעת הצורך.

(ה) מינהל מקרקעי ישראל יעמיד לרשות השיכונים הציבוריים הצע סדיר של קרקעות לבנייה, שיבטיח סדירות בפעילות הבנייה ותכנון מראש.

(ו) יוגבר הסיוע לרכישת דיור לזוגות צעירים, בהתחשב ביכולתם הכלכלית, ולפי איזורי עדיפות גיאוגרפיים. הסיוע ינתן בלי להבדיל בין מקורות הרכישה.

(ז) ועדה בינמשרדית תפעל לויסות הוצאת מכרזים לבנייה ולעבודות צבוריות, כדי למנוע לחץ על אמצעי הייצור המוגבלים ועליית מחירי הבנייה הנובעת ממנו.

9. זכויות חייל המילואים המשוחרר

(א) חייל משוחרר, אשר שירת שירות מילואים מאז מלחמת יום הכיפורים במשך 75 ימים לפחות, ייהנה מזכויות, בהתאם לחוק זכויות החייל המשוחרר, כדלהלן:

(ב) לחייל מילואים משוחרר, הזכאי לשיכון במסגרת תכניות משרד השיכון, תינתן עדיפות בקבלת דיור על-פני המועמדים האחרים לאותה תכנית שיכון.

(ג) חייל משוחרר זכאי להלוואה לדיור הגדולה ב-10 אחוזים מהמקובל.

(ד) בשנה הראשונה של פירעון ההלוואה יינתן לחייל המשוחרר מענק מיוחד בצורת הנחה בשיעור של 50 אחוזים מסכום הפירעון החדשי. גובה מענק זה לא יעלה על 200 ל"י לחודש.

(ה) חייל מילואים משוחרר זכאי לעדיפות בקבלת עבודה באמצעות לשכת העבודה.

(ו) חייל מילואים משוחרר, המציג מועמדותו למשרה בשירות המדינה, יהיה פטור מהשתתפות במכרז פומבי. זאת, בתנאי שיש לו כל הכשירויות והוא עומד בתנאים הנדרשים בדרך-כלל לבחירה למשרה זו.

(ז) המדינה תשלם את שכר הלימוד של חייל מילואים משוחרר שילמד במוסד חינוכי מוכר. המקנה תעודת בגרות למסיימו. שכר הלימוד ישולם לתקופה שלא תעלה על שלוש שנים.

- (ח) חייל מילואים משוחרר, הלומד במוסד חינוכי על-תיכוני מוכר, יהיה זכאי לתשלום הוצאות שכר הלימוד בידי המדינה, במשך שנה אחת. כן יהיה חייל מילואים משוחרר זכאי לכיסוי מלא של שכר הלימוד עבור הכשרה מקצועית הניתנת בידי המדינה או מטעמה.
- (ט) חייל מילואים משוחרר יועדף על-פני מועמדים אחרים בקבלה למוסדות להשכלה גבוהה, אשר מספר מקומות הלימוד בהם מוגבל. זאת, בתנאי שהוא עונה על הדרישות האקדמיות של מוסד זה.

10. קליטת העלייה

- (א) תימשך הפעולה לקליטתם הכלכלית והחברתית של העולים, תוך תשומת לב לבעיות המיוחדות של העליות השונות.
- (ב) יובטח דיור לעולים, שיגיעו במשך השנה, ולעולים, שהגיעו בשנים קודמות וטרם מימשו את זכותם לשיכון. שיכונם של העולים ייעשה, ככל הניתן, בהתחשב בשיקולים של מדיניות פיזור האוכלוסייה.
- (ג) תכניות הפיתוח של המשק תיקחנה בחשבון את המבנה המקצועי של העולים, וביחוד את חלקם הגדול, יחסית, של אקדמאים.
- תופעלנה קרנות מיוחדות בהיקף כולל של 400 מיליון ל"י להשתתפות במימון השקעות במפעלים העתידים לקלוט עובדים אקדמאים עולים ותושבי ישראל.
- (ד) ימשך הסיוע הניתן לקליטת עולים בתעסוקה, על-ידי אירגון קורסים להכשרה ולהסבה מקצועית. תימשך פעולת הקרנות המשתתפות בתשלום שכרם של עולים אקדמאים. בשנת עבודתם הראשונה.
- (ה) יימשך ההסדר של מתן אשראי בתנאים נוחים לעולים המבקשים להקים עסקים. היקף האשראי ותנאיו ייקבעו בהתאם לסוג העסק, גודל ההשקעה העצמית של העולים ובהתחשב באזורי הארץ.
- (ו) חלק ניכר מן העולים ייהנו מסידור ראשון במסגרות מעבר כגון מרכזי קליטה, מעונות ואולפנים עם פנימיות. יימשכו ההסדרים, שלפיהם מקבלים העולים סיוע ראשוני בתחומי הביטוח הרפואי ובתחום החינוך.
- (ז) תיעשינה פעולות הסברה ופעולות ארגוניות במגמה להגביר את תודעת הקליטה בקרב הוותיקים.
- (ח) יינתנו סיוע כלכלי ועזרה בשיכון לסטודנטים מבין העולים, הלומדים בבתי-ספר הגבוהים, בשיבות ובבתי-ספר תיכוניים. יושם דגש על הפניית סטודנטים עולים למגמות ההנדסאות והטכנאות.
- (ט) יימשך ההסדר, שלפיו מובטחת לעולים חדשים בני 55 ומעלה גמלה מיוחדת; כן יימשך ההסדר, שלפיו יקבלו עולים קשישים קיצבת זיקנה מיוחדת, בהתאם לשיעורי הקיצבה של הביטוח הלאומי.
- (י) יימשך ההסדר של הענקת תגמולים מיוחדים לעולים אסירי ציון, אשר נפגעו כתוצאה ממאסרם.

1. קווי ההתפתחות העיקריים

בשנת 1974 יעמוד המשק בפני הבעיות דלקמן:

- א. גירעון גדול בחשבון השוטף של מאזן התשלומים;
 - ב. הצורך להפנות מקורות רבים לצרכי הבטחון; צורך זה יחייב להקפיא את הצריכה הפרטית.
 - ג. הצורך בהפניית כוח אדם, בעיקר מקרב חיילים המשתחררים ומן העולים ארצה, וגורמי ייצור אחרים לענפים, שבהם יתרכזו הביקוש הבטחוני (בעיקר ענפי המתכת והאלקטרו-ניקה), תוך התגברות על בעיות של אבטלה חיכוכת.
- חיזוי ההתפתחויות הכלכליות בשנת 1974 כרוך בקשיים מיוחדים לנוכח אי ודאות גדולה מהרגיל במספר נושאים מרכזיים.

הדברים אמורים לגבי המצב הפוליטי-בטחוני והיקף הגיוס הצפוי; לגבי ההתפתחויות במשק העולמי, מבחינת רמת הפעילות, עליית המחירים הצפויה — ובעיקר התפתחות מחירי הדלק — והתנודות בשערי החליפין; וכן לגבי התנהגות הסקטור הפרטי בתחומי הצריכה וההשקעות. זאת נוסף על הקושי הקיים בשנים כתקנן בחיזוי היקף העליה ויבוא ההון הצפוי. אי הוד-אות מוצאת את ביטוייה העיקרי בהערכת העצמה של המגמות הצפויות וקצב התפתחותן במשך השנה, בעוד המגמות העיקריות שיתקיימו במשך השנה ברורות יותר. קיימת סבירות גבוהה, שהמשק יפעל בשנת 1974 ברמה של תעסוקה מלאה, כשקצב הצמיחה מוכתב על ידי זמינות כוח אדם והגידול בתפוקה למעט.

הגידול האיטי בצריכה ביצוא ובהשקעות (לעומת 1973 כולה) מוסבר כולו ע"י הביקושים המקומיים של מערכת הביטחון, שיגדלו מאוד. עם זאת, ייתכן שיווצרו צווארי בקבוק זמניים בת-עסוקה, שמקורם בתהליך קליטתם מחדש של המשוחררים מהצבא, והפניית כוח אדם לענפים, שבהם יתרכזו הביקוש הבטחוני. עם זאת, סביר לצפות להחלשת לחצים של עודף הביקוש במשך בעקבות החלשה זו ובהנחה שלא יתחזקו לחצים לעלית מחירים מצד ההוצאות, צפויה בהמשך 1974 עלית מחירים אטית יותר מזו שהתקיימה בשלושת הרבעים האחרונים בשנ הקודמת. זאת לאחר שנתמצתה עליית המחירים שמקורה בעלית מחירי הדלק ובשינוי מדיניות הסובסידיות.

התפתחות המשק במשך שנת 1974 לא תהיה אחידה. ראשיתה של השנה מושפעת במידה ניכרת מההתפתחויות שחלו בתקופת המלחמה. במשך השנה, עם התממשות התחזיות בדבר שחרור חלק עיקרי של אנשי המילואים, ושל גורמי הייצור המגויסים, ובעיקר משאיות, תחזור הפעילות לרמה דומה לזו של ערב המלחמה. מכאן, שהגידול האיטי יחסית, ברמה השנתית הממוצעת של הביקושים העיקריים, אינו משקף את רמת הצמיחה המהירה הצפויה בהם במשך השנה. הדבר המאפיין את ההתפתחות המשקית בשנת 1974 הוא העברת חלק עיקרי של תוספת המקורות לבי-טחון. בקניות המקומיות של מערכת הביטחון צפוי גידול רב בשעור של 28 אחוזים לעומת 1973 כולה ושל 62 אחוזים לעומת 1972. גידול מהיר זה, המתרכז במספר מצומצם של ענפים, עלול להביא לקשיים באספקה של מלוא ההזמנות, על אף הגידול האיטי הצפוי בביקושים האחרים.

בצריכה הפרטית, צפוי גידול בשיעור של כ-4 אחוזים, כלומר אי שינוי משמעותי בצריכה לנפש. בהשוואה ל-9 החודשים הראשונים של שנת 1973 צפויה ירידה של כ-4.5 אחוזים בצריכה לנפש. ירידה זו בצריכה באה בד בבד עם ירידה משמעותית בשיעור החיסכון. הירידה בשיעור החיסכון נובעת מנסיון הצרכנים להקטין את הפגיעה ברמת החיים בעקבות ירידת הכנסתם הפ-נויה הריאלית.

בסך ההשקעות צפויה בשנת 1974 ירידה של כ-2 אחוזים לעומת השנה הקודמת. אולם בהשוואה ל-9 החודשים הראשונים של שנת 1973 תהיה הירידה בשיעור של כ-16 אחוזים. הירי-

דה בהשקעות נובעת מהירידה בהשקעות באניות ומטוסים, ומהירידה בהשקעות בענף הבנייה למגורים בשיעור של כ-11 אחוזים. בהשקעות בענפי המשק, למעט אניות ומטוסים, צפוי גידול בשיעור של כ-2 אחוזים, אולם בהשוואה ל-9, החודשים הראשונים של שנת 1973 צפויה בהן ירידה בשיעור של כ-6.5 אחוזים. בשנת 1974 צפוי גידול רב בהשקעות במלאי, לאחר אכילת המלאים בתקופת המלחמה. ביצוא, צפוי גידול ריאלי אטי בשיעור של כאחוז בלבד. פירוש הדבר ירידה ביצוא בהשוואה ל-9, החודשים הראשונים של 1973.

בעקבות התפתחויות אלה, צפוי גידול בשיעור של כ-7 אחוזים בתוצר; זאת לאחר גידול של כ-2 אחוזים במספר המועסקים, וגידול בשיעור של כ-4.5 אחוזים בתוצר למועסק. בשיעור הבלתי מועסקים צפוי גידול מסוים, אשר מבטא התגברות האבטלה החיכוכית, אולם נשאר בתחום התעסוקה המלאה. בסך המקורות צפוי גידול בשיעור של כ-3 אחוזים, לאחר ירידה ריאלי בשיעור של כ-2 אחוזים ביבוא.

הגירעון במאזן השוטף יסתכם ב-3.3 מיליארד דולר. הגידול בגירעון נובע כולו מהתייקרות צפויה ביבוא, בשיעור של כ-26 אחוזים במיוחד מהתייקרות הדלק. הגירעון, למעט ההרעה בתנאי הסחר, יבוא אניות ומטוסים, והיבוא הבטחוני הכולל, יפחת ב-1974 ב-200 מיליון דולר בקרוב. היבוא החזוי ב-1974 יגיע ל-66 מיליארד דולר, גידול של 24 אחוזים לעומת השנה הקודמת. הייצוא החזוי הוא בסך של 3.3 מיליארד דולר, גידול של 16 אחוזים.

יבוא ההון נטו הצפוי לשנת 1974, הוא בסך של 24 מיליארד דולר, צפוי איפוא הפרש של כ-85 מיליון דולר, בין הגרעונות ויבוא ההון נטו, שמשמעותו ירידה ניכרת ביתרות בנק ישראל. מצבת החובות תגדל במשך השנה ב-650 מיליון דולר ותסתכם בסוף השנה ב-5.650 מיליון דולר.

2. מאזן התשלומים

א. הגרעון במאזן השוטף

בשנת 1974 צפוי גידול ניכר של הגירעון במאזן השוטף, אשר נאמד ב-3,280 מיליון דולרים (הכולל גירעון עם שטחי ממשל) — גידול בסך של 805 מיליון דולרים לעומת 1973.

בשנת 1974 צפויה הרעה בתנאי הסחר של ישראל: צפויה עלייה במחירי היבוא בשיעור של כ-26 אחוזים ועלייה בשיעור של כ-15 אחוזים במחירי היצוא. עליית מחירי היבוא תתרום 1,350 מיליון דולר, לגידול הגירעון השוטף, ואילו עליית מחירי היצוא תשפיע בכיוון של צמצום הגירעון בסך 450 מיליון דולר. בעקבות ההרעה בתנאי הסחר יגדל איפוא הגירעון השוטף בסך של 900 מיליון דולר. במחירים קבועים היה הגירעון ב-1974 יורד, העלייה ביבוא הדלק תתווה את התרומה העיקרית בגידול הגירעון במאזן השוטף בשנת 1974. ביבוא הדלק צפוי גידול בסך של 535 מיליון דולר; וזוהו 500 מיליון דולר בשל עליית מחירי הדלק.

הגידול ביבוא הבטחוני הישיר והעקיף יתרום בשנת 1974 כ-230 מיליון דולר לגידול הגירעון. הירידה ביבוא של אניות ומטוסים תתרום לירידת הגרעון סך של 120 מיליון דולר. הגירעון, למעט השפעת ההרעה בתנאי הסחר, הגידול ביבוא הבטחוני והירידה ביבוא אניות ומטוסים יהיה נמוך יותר כדי 200 מיליון דולר בהשוואה לשנה הקודמת.

בסחר עם שטחי הממשל צפוי גירעון של 165 מיליון דולר, לעומת עודף של 15 מיליון דולר בשנת 1973. גירעון זה נובע בעיקרו מגידול ערך יבוא הדלק מסיני. הסחר עם השטחים, למעט יבוא הדלק, יסתכם בשנת 1974 בעודף של 90 מיליון דולר, לעומת עודף של 15 מיליון דולר ב-1973.

הגירעון השוטף, למעט שטחי ממשל, יסתכם איפוא ב-3,115 מיליון דולר — גידול של 625 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת.

הגירעון המסחרי (למעט שטחי ממשל) יסתכם בשנת 1974 בסך 2,050 מיליון דולר.

גידול של 625 מיליון דולר, לעומת השנה הקודמת. גידול זה הוא תוצאה של עלייה בסך 135 מיליון דולר ביצוא הסחורות ועליה של 760 מיליון דולר ביבוא הסחורות. במאזן השירותים (למעט שטחי ממשל) צפוי גירעון בסך של 1,065 מיליון דולר, בדומה לגירעון, שהיה בשנת 1973, זאת לאחר גידול בסכום דומה ביבואם וביצואם. במאזן השירותים, למעט יבוא ביטחוני, צפוי עודף של 335 מיליון דולר, לעומת עודף של 225 מיליון דולר בשנת 1973. בשנת 1974 יממן היצוא 50 אחוזים מן היבוא, בהשוואה ל-51 אחוזים בשנת 1973 ו-67 אחוזים בשנת 1972.

ב. היבוא

היבוא (לרבות שטחי ממשל) החזוי לשנת 1974 הוא בסך של 6,585 מיליון דולר, גידול של 1,260 מיליון דולר, שהם גידול בשיעור של 24 אחוזים. זאת, לאחר גידול של 1,965 מיליון דולר. שהם 58 אחוזים, בשנת 1973. גידול זה בערך היבוא בשנת 1974 צפוי כתוצאה של ירידה ריאלית בשיעור של כ-2 אחוזים בנפח היבוא, ועליית מחירי היבוא בשיעור של 26 אחוזים. בניכוי יבוא האניות והמטוסים והיבוא הבטחוני, יגדל יתר היבוא בשיעור 33 אחוזים, גידול בשיעור 34 ו-16 אחוזים בשנים 1973 ו-1972 בהתאמה. בשנת 1974 חזויה ירידה בחלקו של היבוא במקורות המשק, לאחר עלייה גדולה בשנה הקודמת, הוא יהווה 40 אחוזים מסך המקורות, לעומת כ-42 אחוזים בשנת 1973 ו-36 אחוזים בשנת 1973.

יבוא הסחורות החזוי לשנת 1974 הוא בסך של 3,555 מיליון דולר, גידול בסך של 760 מיליון דולר, שהם 27 אחוזים, לאחר גידול של 51 אחוזים בשנת 1973 ו-7 אחוזים בשנת 1972. עיקר הגידול ביבוא הסחורות נובע מהגידול הרב ביבוא הדלק בעקבות עליית מחירו בסוף שנת 1973 ובראשית 1974. ביבוא אניות ומטוסים צפויה בשנת 1974 ירידה של יותר מ-50 אחוזים, בסך 120 מיליון דולר, ביבוא היהלומים צפויה ירידה של 11 אחוזים בעקבות צמצום צפוי בביקוש בחו"ל וחזרה לליטוש אבנים קטנות יותר. ביבוא נכסי צריכה צפויה ירידה ריאלית, בעקבות ההאטה הצפויה בגידול הצריכה הפרטית וירידת המשקל של צריכת מוצרים בני קיימא. ביבוא חמרי הגלם צפוי גידול של 34 אחוזים שהם גידול ריאלי בשיעור 5 אחוזים בקירוב, בדומה לגידול הצפוי בייצור השוטף.

יבוא השירותים החזוי הוא בסך של 2,625 מיליון דולר, גידול של כ-11 אחוזים, לאחר גידול של 77 אחוזים בשנת 1973. ביבוא השירותים, למעט יבוא בטחוני ישיר, צפוי בשנת 1974 גידול בשיעור 18 אחוזים לעומת גדול של 25 אחוזים בשנת 1973.

היבוא הבטחוני הישיר יגדל בשנת 1974 במעט, והוא יסתכם ב-1,400 מיליון דולר, לעומת 1,320 מיליון דולר בשנת 1973. סך היבוא הבטחוני העקיף והישיר החזוי לשנת 1974 הוא של 1,800 מיליון דולר, לעומת 1,570 מיליון דולר בשנת 1973, 660 מיליון דולר ב-1972.

ביבוא שירותי תיירות חזויה לשנת 1974 ירידה בשיעור של כ-14 אחוזים, בד בבד עם ההאטה הצפויה בצריכה הפרטית לנפש באותה שנה. ביבוא שירותי הון צפוי גידול של כ-50 מיליון דולר שהם גידול של כ-18 אחוזים, זאת, בעקבות הגידול הצפוי במצבת החובות לחו"ל. ביבוא שירותי התחבורה צפוי גידול של כ-34 אחוזים, שעיקרו נובע מעליה במחירי ההובלה הימית.

בשנת 1974 צפוי גידול של כ-235 מיליון דולר ביבוא משטחי הממשל. גידול זה נובע בעיקרו מעליית מחירי הדלק בשוק העולמי, שלפיהם מחושב ערך היבוא מסיני. ביבוא שירותי העבודה מהשטחים צפויה בשנת 1974 עלייה איטית יותר לאחר שחלק גדול (שליש) מכוח העבודה בשטחים הועסק בישראל כבר בשנת 1973.

בשנת 1974 צפוי גידול בשיעור 16 אחוזים בערך היצוא. לעומת גידול של 25 אחוזים בשנת 1973. במחירים קבועים תהיה העלייה בשיעור של אחוז אחד. לאחר שגם ב-1972 היתה האטה. הגידול בביקוש המקומי ובמיוחד זה של מערכת הביטחון יהיו ב-1974 הגורם הראשון במעלה שיגביל את גידול היצוא. בכמה ענפים תהיה גם החלשת הביקוש למוצריהם בחו"ל בשל מגמות מתון המסתמנות בשוקי היצוא. סך היצוא (לרבות יצוא לשטחי ממשל) יגיע ב-1974 ל-3.3 מיליארד דולר. הגידול בערכו של היצוא צפוי בעקבות עליית מחיריו בשיעור של כ-15 אחוזים ועלייה קלה של אחוז אחד בנפח היצוא.

בשנת 1974 יופנו ליצוא כ-23 אחוזים מהמקורות של המשק, בדומה לשנת 1973, ובהשוואה ל-24 אחוזים מהמקורות שהופנו ליצוא בשנת 1972.

ביצוא הסחורות צפוי בשנת 1974 גידול בסך של 135 מיליון דולר, שהם כ-10 אחוזים לעומת עלייה בשיעור של 27 אחוזים בשנת 1973. סך כל יצוא הסחורות יגיע לכ-1,500 מיליון דולר. האטה בקצב הגידול של יצוא הסחורות צפויה בעיקר בעקבות ירידה ביצוא היהלומים, בהשפעה האטה הצפויה בפעילות הכלכלית בכמה מארצות היצוא. היצוא התעשייתי, למעט יהלומים, ימשיך לגדול בקצב מהיר יחסית: בסך של 145 מיליון דולר שהם 23 אחוזים לאחר גידול של 19 אחוזים בשנת 1973. ביצוא החקלאי צפוי גידול מתון בסך כ-13 מיליון דולר, שהם 8 אחוזים. גידול זה ינבע כולו מעליית היצוא החקלאי למעט יצוא ההדרים.

יצוא השרותים החזוי לשנת 1974 הוא בסך של 1,560 מיליון דולר, גידול של כ-20 אחוזים לעומת 1973.

בתיירות צפויה התאוששות ממשבר שמקורו במלחמת יום הכיפורים, וכבר ברביעי השני של השנה תחול עלייה בהשוואה לתקופה המקבילה ב-1972. בהתאם לתחזיות, יגיעו לישראל בשנת 1974 אלף תיירים, לעומת 660 אלף בשנה הקודמת, גידול של 14 אחוזים. ההכנסות הצפויות מתיירות הן בסך של כ-300 מיליון דולר, לעומת 235 מיליון דולר ב-1973, גדול בשעור של כ-28 אחוזים.

ביצוא שירותי הון לא צפוי שינוי, זאת בעיקר בגלל ירידה צפויה ביתרות מטבע חוץ במשך השנה. ביצוא שירותי התחבורה צפוי גידול בסך של 140 מיליון דולר שהם 27 אחוזים, והוא יסתכם ב-650 מיליון דולר. ביצוא של ישראל לשטחי הממשל הצבאי צפוי גידול של כ-55 מיליון דולר, שהם כ-30 אחוזים. גידול זה מוסבר בעיקר ע"י עליית המחירים בישראל. גידול זה מוסבר בעיקר ע"י עליית המחירים בישראל.

ד. יבוא ההון

יבוא ההון ברוטו החזוי לשנת 1974 הוא בסך של 2,960 מיליון דולר, לעומת 3,770 מיליון דולר בשנת 1973. יבוא ההון נטו, לאחר ניכוי פירעון חובות והשקעות בחו"ל, יסתכם ב-2,435 מיליון דולר לעומת 3,265 מיליון דולר בשנת 1973. התקבולים החד צדדיים החזויים לשנת 1974 הם בסך של 1,760 מיליון דולר וחלקם בסך יבוא ההון ברוטו יעמוד על 59 אחוזים בדומה לשנת 1973. ירידה של 455 מיליון דולר, לעומת השנה הקודמת, הירידה הגדולה ביותר צפויה בהעברות של המגביות ושל המוסדות, אשר יסתכמו ב-420 מיליון דולר לעומת אומדן של 680 מיליון דולר בשנת 1973 — שנת המלחמה.

בהתאם לתחזיות, תקח ישראל בשנת 1974 הלוואות נוספות לזמן ארוך ובינוני, בסך של 1,100 מיליון דולר, סכום הנמוך ב-255 מיליון דולר מההלוואות שגלקחו בשנת 1973. הירידה הבולטת היא במילווה העצמאות והפיתוח, אשר ההכנסות ממנו יסתכמו ב-400 מיליון דולר, לעומת 500 מיליון דולר בשנת 1973. סעיף שני שבו צפויה ירידה ניכרת הן ההלוואות בקשר לקניית

עודפי מזון-אלה יפחתו מ-45 מיליון דולר ב-1973 לכ-10 מיליון דולר ב-1974, עם חיסול מלאי עודפי המזון בארצות הברית.

התשלומים לחוץ לארץ לפירעון הלוואות לזמן ארוך ובינוני יסתכמו בשנת 1974 ב-450 מיליון דולר, לעומת 430 מיליון דולר בשנת 1973. הסעיף הגדול במסגרת התשלומים לחוץ הוא הפירעון של מילווה העצמאות והפיתוח, שיסתכם בשנה זו ב-150 מיליון דולר.

ההשקעות מחוץ לארץ ברוטו יסתכמו בשנת 1974 לפי התחזית ב-100 מיליון דולר — ירידה בסך 100 מיליון דולר לעומת השנה הקודמת, בעקבות התמצטות ההשקעות במשק, לאחר המלחמה.

נוסף על פירעון הקרן ישלם המשק בשנת 1974 340 מיליון דולר על חשבון הריבית של החוב החיצוני. סך התשלומים על חשבון החוב החיצוני יסתכם אפוא ב-790 מיליון דולר.

ה. חובות המדינה ויתרות מטבע חוץ

בשנת 1974 יבוא ההון נטו יסתכם ב-2,435 מיליון דולר, לעומת עודף יבוא בסך של 3,280 מיליון דולר. לפי זה צפויה בשנת 1974 ירידה גדולה ביתרות מטבע החוץ. הגידול הצפוי בקבלת הלוואות נטו לזמן ארוך ובינוני בשנת 1974 יסתכם ב-650 מיליון דולר בקרוב. חובות המדינה לחוץ יגדלו מ-5 מיליארד דולר בסוף 1973 ל-5,650 בסוף שנת 1974. כתוצאה מהתפתחויות אלה צפוי גידול של יותר ממיליארד דולר בהתחייבויות נטו של המדינה במטבע חוץ (חובות בנכחי יתרות בנק ישראל נטו), לאחר שגדלו ב-300 מיליון דולר בשנת 1973, בסופה הסתכמו ב-3,300 מיליון דולר.

החוב לנפש יגיע ל-1,660 דולר, והתשלומים על חשבון החוב (קרן וריבית) יהוו כ-40 אחוזים מהערך המוסף של היצוא.

3. המקורות שלרשות המשק והשימוש בהם

סך המקורות שלרשות המשק יסתכם בשנת 1974 ב-82 מיליארד ל"י, במחירים שוטפים. המקורות העומדים לרשות המשק יגדלו בשיעור של כ-3 אחוזים, לאחר גידול בשיעור של כ-14 אחוזים בשנת 1973. האטת קצב הגידול של המקורות בשנת 1974 היא תוצאה של האצה בקצב הגידול של התוצר מחד גיסא, וירידה ריאלית ביבוא, מאידך גיסא. כתוצאה מהתפתחות זו, יגדל חלקו של התוצר בסך המקורות מ-58 אחוזים בשנת 1973 לכ-60 אחוזים בשנת 1974.

אם נשווה את המקורות, שיעמדו לרשות המשק בשנת 1974, לאלה שהיו בשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973 נמצא כי חל בהם גידול ריאלי של 6.5 אחוזים על בסיס שנתי, בעיקר כתוצאה מהגידול ביבוא הבטחוני.

תוספת המקורות תוקצה כולה לצריכה הפרטית והצבורית וליצוא. כן יוקצו לשימושים אלה המקורות שיתפנו בעקבות הירידה הצפויה בהשקעות. סך תוספת המקורות והמקורות המתפנים מן ההשקעות תתחלק כדלהלן: לצריכה הפרטית יופנו 40 אחוזים מסך המקורות הנוספים והמתפנים; לצריכה הצבורית, האזרחית יופנו 12 אחוזים; לצריכה הצבורית הבטחונית יופנו 41.5 אחוזים; וליצוא יופנו 6.5 אחוזים מסך המקורות הנוספים והמתפנים.

תוספת המקורות שיעמדו לרשות המשק בשנת 1974 בהשוואה לשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973 תהיה קטנה מהגידול בצריכה הבטחונית. על בסיס השוואה זה צפוי מעבר של מקורות לצריכה הבטחונית מהיצוא, מההשקעות ובעיקר מהצריכה הפרטית.

4. התוצר והפריזון

בשנת 1974 צפוי גידול בשיעור של כ-7 אחוזים בתוצר הלאומי הגולמי לאחר גידול בשיעור 3.6 אחוזים בשנת 1973 כולה, והוא יסתכם ב-49 מיליארד ל"י במחירים שוטפים. אם נשווה את

התוצר של שנת 1974 לרמת התוצר בתשעת החודשים שקדמו למלחמת יום הכיפורים, נמצא ששיעור הגידול הריאלי הוא 4 אחוזים בלבד. בתוצר המקומי של הסקטור הפרטי צפוי גידול בשעור של כ-8 אחוזים בהשוואה לשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973. תחזיות אלו נעשו בהנחה, שבמשך שנת 1974 צפוי גידול מהיר בתוצר, במקביל לשחרורם של חיילי המילואים.

במספר המועסקים, בניכוי הגיוס למילואים, צפוי גידול בשיעור 2.9 אחוזים. הגידול הצפוי בתוצר בנוי על הערכה, כי יחול גידול בתוצר הפרטי לשעת עבודה (ולמועסק, בהנחה שלא יחול שינוי במספר שעות העבודה למועסק) בשיעור של 4.2 אחוזים. בשנת 1973 גדל התוצר לשעת עבודה בשיעור של 3.5 אחוזים בלבד.

בתוצר של ענף התעשייה צפוי גידול בשיעור כ-12 אחוזים. אולם בהשוואה לשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973 צפוי גידול בשיעור של 7-6 אחוזים בלבד. בתוצר של ענף הבניה לא צפוי שינוי בשנת 1974. בהשוואה לרמה בשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973 נמצא שבתוצר של ענף הבניה צפויה ירידה בשיעור של כ-9 אחוזים. בתוצר של ענף החקלאות צפוי גידול בשיעור של 5 אחוזים, לאחר ירידה בשיעור של 5 אחוזים בשנת 1973, שנבעה מתנאי טבע קשים. בתוצר של ענף התחבורה צפוי גידול בשיעור דומה לשיעור הגידול של התוצר הלאומי בכללו.

5. הצריכה והחיסכון הפרטיים

בשנת 1974 צפויה האטה משמעותית בקצב הגידול של רמת הצריכה הפרטית, אשר תגדל בשיעור של כ-4 אחוזים, שהם עליה של כחצי אחוז בצריכה הפרטית לנפש. זאת, לעומת עלייה בשיעור של כ-4 אחוזים בצריכה הפרטית לנפש בשנת 1973.

בהשוואה ל-3 הרביעים הראשונים של שנת 1973, צפויה ירידה ברמת הצריכה הפרטית לנפש, בשיעור של 4.5 אחוזים. אף כי לא צפויה עלייה ברמה הממוצעת של הצריכה לנפש, הרי במשך שנת 1974, צפויה מגמה של עלייה בצריכה, לאחר ירידה גדולה ברביע האחרון של 1973. הרמה הנמוכה יותר של הצריכה לנפש בשנת 1974 צפויה בעקבות צעדי המדיניות שנקטו להקטנת ההכנסה הפנויה הריאלית מאז פרוץ המלחמה; מילווה המלחמה מחובה ומרצון, העלאת מחירי מוצרים נתמכים, העלאת מחירי הדלק, החשמל והמים, והעלאת מסי הקנייה וההיטל על היבוא. צעדי מדיניות אלה יספגו בשנת 1974 כ-6 מיליארד ל"י מהצבור.

התחזית לירידה ברמת הצריכה הפרטית מבוססת על הערכה, שבשנת 1974 צפויה ירידה בשיעור החיסכון מההכנסה הפנויה המקומית.

שיעור החסכון מההכנסה הפנויה המקומית (המתקבלת לאחר נכוי מסים ומילווה חובה) החזוי לשנת 1974 הוא של 23 אחוזים לעומת 26 אחוזים בשנת 1973 ו-28 אחוזים בשנת 1972. גם אם נכלול את מילווה החובה במסגרת החיסכון עדיין נמצא ירידה בשיעור החיסכון. ירידה זו בשיעור החיסכון משקפת את מגמת הצרכנים להאטת הירידה ברמת החיים על אף הקטנת הכנסותיהם הריאליות.

התחזית לעלייה בצריכה הפרטית במשך השנה, מבוססת על הערכה של השפעת ההתפתחות חזיות הבאות: תשלום תוספות שכר כולל שלוש תוספות יוקר גדולות במשך השנה; הפסקת הגבייה של מילווה מלחמה מרצון; הורדת שיעור מס-הכנסה ומילווה ביטחון; והשפעת שחרור מספר גדול של אנשי מילואים, שבקבוצתו יש לצפות למוש תכניות צריכה, שנדחו בתקופת הגיוס.

חלק המקורות, שיופנה בשנת 1974 לצריכה הפרטית, יעמוד על 35 אחוזים, בדומה לשנת 1973.

6. הצריכה הציבורית

בשנת 1974, צפוי גידול בשיעור של כ-7 אחוזים בצריכה הציבורית לאחר שבשנת 1973 חלה בה עלייה בשיעור של כ-51 אחוזים, בעיקר כתוצאה מהעלייה הגדולה בצריכה הביטחונית, כרביע האחרון של אותה שנה.

הצריכה הציבורית המקומית, שכר וקניות במשק, המשפיעה על רמת הפעילות המשקית, תעלה בשנת 1974 בשיעור של כ-15 אחוזים, לאחר עליה בשיעור של כ-18 אחוזים בשנת 1973. בצריכה הציבורית האזרחית צפוי גידול בשיעור של 6.5 אחוזים, שהם גידול של כ-3 אחוזים לנפש, זאת לאחר עליה בשיעור של כ-7 אחוזים בשנת 1973.

בצריכה הביטחונית האזרחית צפוי גידול בשיעור של 6.5 אחוזים, שהם גידול של כ-3 אחוזים לנפש, זאת לאחר עליה בשיעור של כ-7 אחוזים בשנת 1973.

בצריכה הביטחונית צפוי גידול של כ-7 אחוזים, לאחר גידול בשיעור של 73 אחוזים בשנת 1973. הגידול בצריכה הביטחונית הוא כולו בצריכה הביטחונית המקומית, אשר צפוי בה גידול בשיעור של כ-18 אחוזים, לאחר גידול בשיעור של 28 אחוזים בשנת 1973. הגידול מתרכז בעיקר בקניות המקומיות, שצפוי בהן גידול ריאלי בשיעור של כ-28 אחוזים לאחר גידול של 24 אחוזים בשנת 1973. בהשוואה להזמנות המקומיות של מערכת הביטחון לשנת 1973 כפי שהיו מתוכננות לפני המלחמה, צפוי בשנת 1974 גידול בשיעור של 78 אחוזים. הגידול הרב הצפוי בקניות המקומיות של מערכת הביטחון מהווה לחץ גדול על כושר הייצור המקומי, במיוחד בגלל קניות התרכוזות במספר מצומצם יחסית של ענפי משנה ובפרט במתכת ואלקטרוניקה. התממשות תכניות הקנייה מותנית ביכולתם של ענפים אלה לגייס את כוח האדם הנחוץ להגדלה הרבה המתוכננת בתפוקתם.

ביבוא הביטחוני הישיר צפויה ירידה ריאלית, בשיעור של כ-4 אחוזים והוא יסתכם בכ-1,400 מיליון דולר. זאת לאחר שעלה בשיעור של 135 אחוזים בשנת 1973. לפני המלחמה המ-תוכנן לשנת 1973 520 מיליון דולר.

חלקה של הצריכה הביטחונית בסך המקורות של המשק יעלה בשנת 1974 ויגיע ל-21 אחוזים, לאחר שעלה במידה ניכרת בשנת 1973, שבה הגיע ל-20 אחוזים מסך המקורות לעומת 13.5 אחוזים מסך המקורות בשנת 1972. לצריכה הביטחונית יוקצו בשנת 1974 45 אחוזים מתוספת המקורות העומדים לרשות המשק וזאת לעומת 70 אחוזים שהוקצו לצריכה הביטחונית בשנת 1973.

תקציב הביטחון לשנת התקציבית 1974/5 נאמד ב-14.5 מיליארד ל"י לעומת אומדן של כ-7 מיליארד ל"י לפני המלחמה, כלומר תוספת של כ-7.5 מיליארד ל"י. בשנת 1973/4 גדלו הוצאות הביטחון ב-10.3 מיליארד ל"י מעבר לתכנית שהיתה קיימת לפני המלחמה. כלומר, בעקבות המלחמה גדלו תקציבי הביטחון (כולל קרן השוואה למילואים) בסך של למעלה מ-17.5 מיליארד ל"י. מתוך תקציב הביטחון של שנת 1974/5 כ-57 אחוזים הם הוצאה במטבע מקומי וכ-43 אחוזים הוצאה במטבע חוץ. חלקו של תקציב הביטחון בתוך סך התקציב יגיע בשנת 1974 ל-41 אחוזים לעומת 51 אחוזים בשנת 1973 ו-31 אחוזים בתקציב המקורי לשנת 1973.

7. השקעות

בשנת 1974 יגיעו ההשקעות במשק לפי התחזית לסך של 14.7 מיליארד ל"י, במחירים שוטפים. זוהי ירידה ריאלית של 1.5 אחוז לעומת שנת 1973. בהשוואה לרמת ההשקעות בשלושת הרביעים הראשונים של שנת 1973 צפויה ירידה של 16 אחוזים. הרמה הריאלית של ההשקעות בשנת 1974 תהיה קרובה לזו של שנת 1972.

בתחזית הירידה בהשקעות, המתקבלת מהשוואת הנתונים השנתיים, הנונה, שהשקעות יהיו נמוכות מאוד ברביע הראשון של השנה, ותחול התאוששות הדרגתית מאז הרביע השני, כאשר לקראת סוף השנה צפויה שוב רמה גבוהה של השקעות, שיתכן ואף תעלה על הרמה שלפני המל-

חמה. ההנחה היא, שקיים פיגור זמן בין החזרה לרמת ייצור נורמלית לבין החזרה לרמה הרגילה של השקעות. זאת בגלל אי ודאות השוררת במשק, משך תכנון ההשקעות וביצוען וכן בגלל המחסור בגורמי ייצור.

הירידה של רמת סך ההשקעות היא תוצאה של הירידה הגדולה הצפויה בהשקעות באניות ומטוסים מ-920 מיליון ל"י ב-1973 ל-410 מיליון ל"י ב-1974, ושל הירידה בהשקעות בבנייה למגורים.

בהשקעה בענפי המשק, למעט השקעה באניות ובמטוסים, צפוי בשנת 1974 גידול של כאחוז אחד לעומת 1973 כולה וירידה של 7 אחוזים בהשוואה לרמת ההשקעות בשלושת הרביעים הראשונים של השנה. בשנת 1973 ירדו ההשקעות בשיעור של כ-3.5 אחוזים. ברמת ההשקעות בתעשייה צפויה ירידה ריאלי של כ-3 אחוזים בהשוואה לשנת 1973, לאחר ירידה של 4.5 אחוזים בשנה הקודמת והן יסתכמו ב-1.980 מיליון ל"י במחירים שוטפים. בהשקעות בלאות צפויה ירידה בשיעור של 13 אחוזים והן יסתכמו בכ-400 מיליון ל"י במחירים שוטפים. בהשקעות בענף המסחר והשירותים צפויה עליה בשיעור של כ-5 אחוזים כתוצאה מהגידול הרב בהשקעות הממשלתיות במבני ציבור, בעיקר למטרות בריאות, חינוך וסעד, ולמרות הירידה הצפויה בהשקעות הפרטיות בענף. בהשקעות בענף התחבורה והתקשורת צפוי גידול בשיעור של 9.5 אחוזים, והן תסתכמה ב-1,480 מיליון ל"י. בפיתוח כבישים צפוי גידול ריאלי של כ-18 אחוזים, וההשקעה תגיע ל-205 מיליון ל"י, במחירים שוטפים. בפיתוח התקשורת צפויה השקעה בסך של 470 מיליון ל"י, בדומה להשקעות בשנת 1973. מספר הטלפונים שיוקנו בשנת 1974 יגיע ל-55 אלף לעומת 45 אלף בשנת 1973.

בהשקעות בענף הדיור צפויה ירידה בשיעור של 11 אחוזים. ירידה זו נובעת מהירידה הגדולה בהתחלות בניה שהחלה במחצית השנייה של שנת 1973 ושהחרפה מאז המלחמה. ברביע הראשון של שנת 1974, היתה הפעילות בענף הבנייה נמוכה מאוד, בגלל המחסור בכוח אדם, במשאיות ובציוד כבד. בשנת 1974 צפויות התחלות בניה של כ-45,000 יחידות דיור בשטח של כ-4,280 אלף מ"ר, לעומת 54,850 יחידות, ו-5,255 מ"ר בשנת 1973. מזה תותחלנה 20,000 יחידות בסקטור הציבורי, לעומת 23,340 בשנה הקודמת. בעקבות התפתחות זו צפויה ירידה במלאי הדירות שבשלבי בניה, שהגיע בספטמבר 1973 למימדים מוגזמים של 95 אלף יחידות. בתחזית ההשקעות לשנת 1974 אנו מניחים צבירת מלאי גדולה שבאה לאחר אכילת המלאי בתקופת המלחמה.

סך תקציב הפיתוח לשנת התקציב 1974/5 מסתכם ב-3.9 מיליארד ל"י, לעומת 3.1 מיליארד ב-1973/4, שהם גידול ריאלי בשיעור של כ-5 אחוזים. תקציב הפיתוח למעט התקציב לשיכון יסתכם ב-1.9 מיליארד ל"י לעומת 1.8 מיליארד בשנת 1973/4. סכום זה אינו כולל רורבה לתכנון פתוח בסך של 400 מיליון ל"י, אשר תופעל רק במידה שיתברר בהמשך השנה, שקיים צורך בדברון הפעילות המשקית.

8. אוכלוסייה ותעסוקה

לסוף שנת 1974 חזויה אוכלוסייה של 3,410 אלף נפש, לעומת 3,302 אלף נפש בסוף שנת 1973, גידול של כ-10,800 נפש, שהם 3.3 אחוזים. האוכלוסייה היהודית תמנה בסוף השנה 2894 אלף נפש, גידול של 87 אלף נפש שהם 3.1 אחוזים. אוכלוסיית המיעוטים תמנה 516 אלף נפש, גידול של 21 אלף נפש שהם 4.2 אחוזים.

לגידול של 108 נפש באוכלוסייה הכוללת, יתרום הריבוי הטבעי של היהודים 45 אלף נפש; העלייה נטו תתרום כ-43 אלף נפש, והריבוי הטבעי של אוכלוסיית המיעוטים 20 אלף נפש. זאת, בהנחה ששיעור הריבוי הטבעי של היהודים חזוי להיות 16.2 לאלף, ושל אוכלוסיית המיעוטים 38 לאלף. בתחזיות אלה נלקחה בחשבון עלייה ברוטו של כ-60 אלף איש, לעומת עלייה של 55 אלף איש בשנת 1973.

לאחר עליה בשיעור ההשתתפות בתקופת המלחמה, בעיקר של נשים, צפויה בשנת 1974 חזרה לשיעור ההשתתפות של 49.8 אחוזים, בדומה לזה שהיה קיים בתקופה שלפני המלחמה. כוח העבודה האזרחי יגדל בממוצע בשנת 1974 ב-35 אלף איש, שהם 3.2 אחוזים ויסתכם ב-1,115 אלף איש. כוח העבודה האזרחי אינו כולל את תוספת הנעדרים כתוצאה מהגדלת שירות המי-לאים.

במספר המועסקים צפוי גידול של 25 אלף איש, והוא יסתכם ב-1076 אלף איש. זאת בהנחה שתחול עלייה בשיעור הבלתי מועסקים ל-3.5 אחוזים מכוח העבודה לעומת 2.7 אחוזים ב-1973. עלייה זו בשיעור האבטלה אינה חורגת ממצב של תעסוקה מלאה, ומבטאת בעיקרה גידול באבטלה החיכוכית, במסגרת ההשתלבות של החיילים המשוחררים במעגל התעסוקה, תוך שידוד המבנה הענפי של הייצור בעקבות המלחמה.

בשנת 1974 לא צפוי גידול משמעותי במספר העובדים מן השטחים.

9. ההכנסות והשכר

בשנת 1974 צפוי גידול בשיעור של כ-33 אחוזים בהכנסה הלאומית, והיא תסתכם ב-39.5 מיליארד ל"י בקירוב, במחירים שוטפים, שהם הכנסה של כ-11,800 ל"י לנפש. בהכנסה הפנויה (לאחר ניכוי מיסים ישירים ומילואות חובה) צפוי גידול בשיעור דומה. זאת לאחר שבהכנסות ממסים ישירים ומילואות חובה צפוי גידול בשיעור של כ-34 אחוזים. גם בתשלומי ההעברה צפוי גידול בשיעור של 34 אחוזים, בעקבות הגדלת הקצבאות של הביטוח הלאומי לילדים ולקנים והגדלת תשלומי הסעד.

בשנת 1974 ישולמו 3 תוספות יוקר: תוספת של 14.8 אחוזים שולמה החל מחודש ינואר. החל מחודש פברואר תשולם תוספת של 6 אחוזים, בחודש יולי תתחייב — לפי שיטת החישוב — תוספת בשיעור של כ-20 אחוזים נוספים. תוספת היוקר משולמת על שכר היסוד עד ל-700 ל"י. תוספות היוקר, שאליהן יתווספו העלאות השכר האחרות, יגרמו לעליית שכר כוללת, שאינה שונה בהרבה משיעור העלייה הלאומית. לפי תחזית זו, לא צפוי שינוי משמעותי בשכר הריאלי הפנוי לשכיר. התממשות התחזית פירושה, שלא יחול שינוי משמעותי בהתחלקות ההכנסה בין שכר לבין הכנסות שאינן משכר.

תוספת היוקר, כשלעצמה, תתרום בשנת 1974 להגדלת השכר הכולל במשך השנה בשיעור של כ-18 אחוזים, ושל כ-22 אחוזים לשכר הפנוי (בנכוי מסים ומלוות). הורדת שערי מס הכנסה ומלוות בטחון תגדיל את ההכנסה הפנויה ב-5 אחוזים נוספים.

10. המחירים

ביצוע המדיניות הכלכלית והמדיניות התקציבית, כפי שנלקחו בחשבון בתקציב לאומי זה, יגרום להרפיית לחצי הביקוש במשק, דבר שיביא בעקבותיו היחלשות הלחצים העליית המחירים מצד הביקוש במשך שנת 1974. עם זאת, לפי ההנחות של תקציב לאומי זה, לא צפויים לחצים חזקים של מחירים מצד ההוצאות. האטה זו בקצב עליית המחירים תבוא לידי ביטוי החל ברביע השני של השנה, לאחר עלייה מהירה של המחירים ברביע הראשון. הנאמדת בשיעור של 13 אחוזים. כזכור הועלו במשך רביע זה מחירי הדלק ומחירי המוצרים הנתמכים. בשלושת הרביעים האחרונים של השנה נלקחה בחשבון עליית מחירים איטית יותר, מעליתם בתקופה המקבילה ב-1973.

על אף האטה החזויה בעליית המחירים במשך השנה, תעלה רמת המחירים הממוצעת בשנת 1974, לעומת הרמה בשנה הקודמת, בשיעור העולה על 30 אחוזים. עלייה גדולה זו ברמה היא תוצאה של עליית המחירים הגדולה בסוף שנת 1973 ובתחילת שנת 1974. מחירי דצמבר 1973, כשלעצמם, יהיו גבוהים ב-13 אחוזים מרמת המחירים הממוצעת של אותה שנה. עליית המחירים ברביע הראשון שלשנת 1974 תרמה 13 אחוזים נוספים לרמה הממוצעת.

אינדיקטורים להתפתחות המשק בשנים 1972 ו-1973 ותחזית לשנת 1974

1974	*1974	1973	*1973	1972	
המקורות והשימושים בהם גידול ריאלי באחוזים					
3.2	6.6	14.0	11.0	6.7	סך כל השימושים
6.9	4.0	3.6	7.4	10.2	תוצר לאומי גולמי
7.7	2.1	0.7	7.4	12.0	תוצר מקומי גולמי של המשק הפרטי
4.2	3.3	0.5	2.4	4.5	התוצר הפרטי הגולמי למועסק אפקטיבי **
0.7	-4.3	4.2	9.9	5.2	הצריכה הפרטית לנפש
6.9	64.9	51.1	-2.5	-3.6	הצריכה הציבורית
6.7	2.9	7.1	11.0	7.3	מוזה : צריכה ציבורית אורחית
7.0	102.0	72.8	-8.5	-8.5	צריכה ציבורית בטחונות
14.7	34.4	18.4	1.5	-1.1	צריכה ציבורית מקומית
-1.5	-15.6	1.0	20.5	8.4	ההשקעה הגולמית המקומית
					מוזה : ההשקעה הגולמית בנכסים קבועים
-3.8	-14.6	-2.8	9.5	21.8	למעט אניות ומטוסים
1.1	-5.2	3.8	11.5	12.3	היצוא
-2.2	10.7	32.4	19.0	0.7	היבוא
האוכלוסיה והתעסוקה					
3.2	3.2	3.3	3.3	3.3	אוכלוסייה ממוצעת
					מספר מועסקים מקומיים ממוצע
3.4	-1.2	0.2	4.9	7.2	בסקטור הפרטי **
3.3	3.3	2.7	2.4	2.7	אחוז בלתי מועסקים מכוח העבודה האזרחי
מאזן תשלומים (כולל הסחר עם השטחים מיליוני דולרים במחירים שוטפים)					
6,585		5,325		3,360	היבוא
3,305		2,850		2,285	היצוא
3,280		2,475		1,075	עודף היבוא
2,433		3,266		1,753	יבוא ההון נטו
5,653		5,005		4,081	החוב הלאומי
		1,697		1,070	יתרות בנק ישראל נטו
מסים ותשלומי העברה גידול באחוזים					
43.3		15.8		25.0	סה"כ מסים עקיפים נטו ***
33.6		31.1		17.1	סה"כ מסים ישירים זמלוות חובה, נטו
33.8		30.3		29.2	תשלומי העברה נטו לציבור
ההכנסות					
11,765		9,170		7,495	הכנסה לאומית לנפש (ל"י)
					הכנסה פרטית פנויה ממקורות פנים לנפש
-4.3	-5.5	2.3	4.5	8.1	(אחוז שינוי ריאלי) ****
		25.4		30.1	אמצעי תשלום

* ינואר-ספטמבר 1973 מתוויץ לבסיס שנתי
 ** בניכוי המגוייסים למילואים עקב המלחמה
 *** למעט היטל על יבוא בטחונות.
 **** בניכוי מלוות חובה נטו.

המקורות והשימושים בשנים 1972—1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (—) לעומת התקופה הקודמת		בכמות					במחיר			
1973	1972	1974	*1974	1973	*1973	1972	1974	1973	1972	
		תחזית			אומדן		אומדן			
					1973		1973			
					תחזית		תחזית			
ה מק ו ר ו ת										
21.8	12.5	6.9	4.0	3.6	7.5	10.2	39,040	36,525	28,957.9	1. התוצר הלאומי
20.9	21.2	-2.0	10.7	32.4	19.0	0.7	25,890	26,420	16,507.5	2. ערך היבוא בשוק המקומי **
מזה:										
23.2	19.2	1.9	6.1	9.8	19	7.6	18,885	18,530	13,701.7	3. ערך היבוא בשוק המקומי למעט אניות ומטוסים ויבוא ביטחוני ישיר
23.3	31.3	-4.8	3.0	78.4	31	-15.3	13,240	13,910	6,323.0	4. עודף היבוא (2-13)
22.2	15.4	3.7	10.0	17.0	11.5	5.2	52,280	50,435	35,280.9	5. סך המקורות לשימושים מקומיים (1+4)
21.4	15.5	3.2	6.6	14.0	11	6.7	64,930	62,945	45,465.4	6. סך כל המקורות (1+2)
ה ש י מ ו ש י ם										
20.5	13.6	3.9	-1.2	7.6	13.5	8.7	22,540	21,690	16,728.1	7. צריכה פרטית
22.1	18.7	6.9	64.9	51.1	-2.5	-3.6	18,090	16,920	9,172.0	8. צריכה ציבורית
27.7	13.7	14.7	34.4	18.4	1.5	-1.1	11,410	9,950	6,582.0	9. צריכה ציבורית למעט יבוא ביטחוני ישיר
25.7	15.6	-1.5	-15.6	1.0	20.5	8.4	11,650	11,825	9,380.8	10. השקעה גולמית מקומית
25.8	15.7	3.9	-12.2	-5.4	13	16.6	11,325	10,905	9,165.0	11. השקעה גולמית מקומית למעט אניות ומטוסים
22.2	15.4	3.7	10.0	17.0	11.5	5.2	52,280	50,435	35,280.9	12. סך כל השימושים המקומיים (7+8+10)
18.4	15.6	1.1	-5.2	3.8	11.5	12.3	12,650	12,510	10,184.5	13. ערך היצוא בשוק המקומי ***
22.3	14.5	5.2	0.5	5.6	11.0	9.4	57,925	55,055	42,659.6	14. סך כל השימושים למעט אניות ומטוסים ויבוא ביטחוני ישיר (7+9+11+13)
21.4	15.5	3.2	6.6	14.0	11.0	6.7	64,930	62,945	45,465.4	15. סך כל השימושים (12+13)
16. התוצר הלאומי הגולמי בסקטור הפרטי										
16.6	11.2	7.7	2.1	0.7	7.4	12.0	26,885	24,980	21,275.4	(בניכוי שרותי דיור)
34.4	12.8	4.6	11.4	13.5	6.4	4.5	7,255	6,940	4,548.0	17. התוצר בסקטור ציבורי ומלכ"ר
36.4	24.8	6.5	6.5	7.7	7.7	6.7	4,900	4,605	3,134.5	18. שרותי דיור זקופים
21.8	12.5	6.9	4.0	3.6	7.5	10.2	39,040	36,525	28,957.9	19. התוצר הלאומי הגולמי (16+17+18)

* ינואר-ספטמבר 1973. מחוייץ לבסיס שנתי.
 ** היבוא על בסיס סיים בשער החליפין האפקטיבי וכולל את היבוא מהשטחים המוחזקים. תשלומי ריבית של הסקטור הציבורי אינם כלולים בו.
 *** היצוא על בסיס פו"ב בשער החליפין האפקטיבי וכולל את היצוא לשטחים המוחזקים. תקבולי הריבית של הסקטור הציבורי אינם כלולים בו.

לוח 3

התחלקות המקורות והשימושים ותוספת המקורות והשימושים 1972 —
 אומדן 1973 ותחזית 1974
 (אחוזים, מחירי 1972)

התחלקות תוספת המקורות והשימושים				התחלקות המקורות והשימושים					
1973				1973					
1974	*1974	כל השנה	ינואר- ספטמבר	1972	1974	כל השנה	ינואר- ספטמבר	1972	
42.8	-6.8	20.0	44.7	47.2	35.0	34.7	37.5	36.8	השימושים
58.4	176.1	73.6	-4.1	-12.1	27.7	26.8	18.0	20.2	הצריכה הפרטית
(13.3)	(2.9)	(3.4)	(6.8)	(7.5)	(6.5)	(6.3)	(6.7)	(6.7)	הצריכה הציבורית
(45.1)	(173.2)	(70.2)	(-10.9)	(-19.6)	(21.2)	(20.5)	(11.3)	(13.5)	מזה: צריכה אזרחית
-8.5	-51.7	0.4	37.6	25.6	17.3	18.1	22.2	20.6	צריכה ביטחונית
7.3	-17.6	6.0	21.8	39.3	20.0	20.4	22.3	22.4	ההשקעה הגולמית המקומית
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	היצוא
126.9	37.3	16.1	40.0	96.0	60.0	57.9	61.7	63.7	סך הכל השימושים
-26.9	62.7	83.9	60.0	4.0	40.0	42.1	38.3	63.3	המקורות
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	התוצר הלאומי הגולמי
29.8	-92.2	53.6	48.2	36.3	39.5	40.0	40.0	39.2	היבוא
51.5	947.7	51.0	2.3	-2.0	19.0	17.3	14.4	15.4	סך הכל המקורות
13.6	-514.8	-20.9	26.0	35.4	19.0	19.3	21.9	21.5	התוצר הלאומי הגולמי
5.1	-240.7	16.3	23.5	30.3	22.5	23.4	23.7	23.9	היצוא
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל השימושים למעט יבוא ביטחוני ישיר
88.3	508.2	43.3	43.1	73.9	67.7	66.6	65.9	67.9	ואניות ומטוסים
11.7	-408.2	56.7	56.9	26.1	32.3	33.4	34.1	32.1	למעט יבוא ביטחוני ישיר ואניות ומטוסים
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל המקורות
									למעט יבוא ביטחוני ישיר ואניות ומטוסים

לוח 4

האוכלוסייה, כוח העבודה והתעסוקה, 1972 ו-1973 ותחזית לשנת 1974

(ממוצעים שנתיים)

העלייה או הירידה (-)			1974	1973	1972	
1974	1973	1972	1974	1973	1972	
לעומת	לעומת	לעומת	תחזית			
1973	1972	1971				
(אלפים)						
3.2	3.3	3.3	3,355	3,250	3,146	סך כל האוכלוסייה הממוצעת
3.3	3.6	3.4	2,322	2,247	2,169	אוכלוסייה בגיל העבודה
3.6	4.0	4.2	1,159	1,119	1,076	שייכים לכוח העבודה האזרחי
2.9	4.0	5.0	1,121	1,089	1,047	מועסקים
			38	30	29	בלתי מועסקים
(אחוזים)						
הלוקה של אוכלוסיית העבודה בסך						
			69.2	69.1	68.9	כל האוכלוסייה
שיעור ההשתתפות בכוח העבודה						
			49.9	49.8	49.6	האזרחי
חלקם של הבלתי מועסקים בכלל						
			3.3	2.7	2.7	כוח העבודה האזרחי
(אלפים)						
			106	102	105	הגידול באוכלוסייה
			66	64	63	מזה: ריבוי טבעי
			40	38	42	מאזן ההגירה, נטו
3.2	3.2	3.4	3,408	3,302	3,201	האוכלוסייה בסוף התקופה
			60	55	55	העולים ברוטו
			19.6	19.8	20.0	שיעור הריבוי הטבעי

המאזן השוטף * 1971 ו-1972 אומדן לשנת 1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (—)								
1973 לעומת 1972								
1974 לעומת 1973	ינואר כל השנה 1974	1972 לעומת ספטמבר 1971	תחזית 1974	1973	1972	1971		
	(אחוזים)		(מיליוני דולרים)					
44	84	94	—7	2,050	1,425	775	830	1. הנירעון המסחרי
27	51	62	7	3,555	2,795	1,857	1,730	יבוא סחורות
10	27	38	20	1,505	1,370	1,082	900	יצוא סחורות
—	269	—37	—29	1,065	1,065	289	409	2. הנירעון כחשבון השירותים
11	78	14	—	2,625	2,360	1,327	1,323	יבוא שירותים
20	25	28	14	1,560	1,295	1,038	914	יצוא שירותים
								3. הנירעון כחשבון השוטף
25	134	59	—14	3,115	2,490	1,064	1,239	(2+1) ללא שטחים
20	62	42	4	6,180	5,155	3,184	3,053	סה"כ יבוא סחורות ושירותים
								סה"כ יצוא של סחורות ושירותים
15	26	33	17	3,065	2,665	2,120	1,814	החשבון השוטף עם השטחים
—	—	—	—	—165	15	—11	11	סה"כ הגירעון כחשבון השוטף
33	130	58	—12	3,280	2,475	1,075	1,228	אחוז היצוא מהיבוא
				50	52	67	59	

* על בסיס היבוא ס"פ.

יצוא סחורות ושירותים 1971 ו-1972 אומדן לשנת 1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (—)								
1973 לעומת 1972								
1974 לעומת 1973	כל השנה	ינואר ספטמבר	1972 לעומת 1971	תחזית 1974	1973	1972	1971	
	(מיליוני דולרים)			(אחוזים)				
7	30	42	29	1,265	1,180	910	736	יצוא תעשייתי
-11	44	67	47	500	560	389	265	מזה: יהלומים (נטו)
23	19	25	11	765	620	521	471	תעשייתי אחר
8	8	11	3	185	172	160	155	יצוא חקלאי
—	1	1	-4	110	110	109	114	מזה: פרי הדר
21	22	34	24	75	62	51	41	חקלאי אחר
133	-3	-3	29	70	30	31	24	יצוא אחר (1)
10	26	36	20	1,520	1,382	1,101	915	יצוא סחורות ברומי
				15	12	19	15	החזרות והתאמות
10	27	38	20	1,505	1,370	1,082	900	יצוא סחורות נמו
20	25	28	14	1,560	1,295	1,038	914	יצוא שירותים
27	35	31	16	650	510	379	328	תחבורה
28	11	23	19	300	235	212	178	תיירות
21	9	11	14	205	170	156	137	ביטוח
—	72	72	7	220	220	128	120	הון
25	-26	-33	-21	25	20	27	34	ממשלה לנמ"א
14	3	17	16	160	140	136	117	שירותים אחרים
15	26	33	17	3,065	2,665	2,120	1,814	יצוא סחורות ושירותים
30	12	25	28	240	185	165	129	יצוא סחורות ושירותים לשטחי המימשל
16	25	33	18	3,305	2,850	2,285	1,943	סה"כ יצוא סחורות ושירותים

(1) כולל אניות ומטוסים ישנים ואספקת דלק ומזון לאניות ולמטוסים זרים, יצירת אמנות, אוספים, עתיקות וכו'.

יבוא סחורות ושירותים * 1971 ו-1972, אומדן לשנת 1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (-)									
1973 לעומת 1972									
1974 לעומת 1973	1974	ינואר כל השנה	1972 לעומת 1971	1974	1973	1972	1971		
		ספטמבר						(מיליוני דולרים)	(אחוזים)
27	51	62	7	3,555	2,795	1,857	1,730	א. יבוא סחורות נטו	
17	48	64	26	390	333	225	178	נכסי תצרוכת	
-11	42	86	41	400	448	316	224	יהלומים (נטו)	
225	133	31	-	455	140	60	60	דלק (למעט דלק מסיני)	
34	42	46	5	1,600	1,194	838	797	חומרי גלם אחרים	
-53	252	155	-66	105	225	64	187	אניות ומטוסים	
30	29	34	27	700	540	420	330	נכסי השקעה אחרים	
				-95	-85	-66	-46	החזרות והתאמות	
								יבוא סחורות נטו למעט אניות ומטוסים ויהלומים	
(44)	(44)		(12)	(3,050)	(2,122)	(1,477)	(1,319)	יבוא בטחון עקיף	
(60)	(47)		(6)	(400)	(250)	(170)	(160)		
11	77	14	-	2,625	2,360	1,327	1,323	ב. יבוא שירותים	
34	12	13	9	335	250	223	205	תחבורה	
-14	57	61	17	95	110	70	60	תיירות	
17	17	9	12	210	180	154	138	ביטוח	
18	28	38	5	330	280	218	207	הון	
6	156	-	-11	1,480	1,400	547	615	לנמ"א	
(6)	(168)	(-3)	(-11)	(1,400)	(1,320)	(492)	(555)	מזה : בטחון	
25	22	31	17	175	140	115	98	שירותים אחרים	
20	62	42	4	6,180	5,155	3,184	3,053	ג. יבוא סחורות ושירותים (א+ב)	
138	-3	72	49	405	170	176	118	ד. יבוא סחורות ** ושירותים	
								משטחי המימסל	
24	58	43	6	6,585	5,325	3,360	3,171	ה. סה"כ יבוא סחורות ושירותים (ג+ד)	
(27)		(37)		(4,275)	(3,360)	(2,458)	(2,151)	ו. סה"כ יבוא, למעט שטחים, ביטחון אניות ומטוסים	

° היבוא על בסיס ס"מ.
 ** כולל זלק מסיני.
 ה מ ק ו ר : הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

יבוא ההון לישראל, 1971 עד 1972, אומדן ל-1973 ותחזית לשנת 1974

תחזית 1974	(מיליוני דולרים)			
	1973	1972	1971	
1,760	2,217	1,061	774	1. תקבולים חד-צדדיים
420	680	310	234	(א) העברות של מוסדות
275	275	292	231	(ב) פיצויים מגרמניה
790	912	60	—	(ג) מענק ממשלת ארצות הברית
275	350	399	309	(ד) העברות על ידי פרטים
100	200	189	98	2. השקעות מחוץ לארץ ברוטו
1,098	1,354	949	988	3. הלוואות לזמן ארוך ובינוני
400	500	300	285	(א) מלווה העצמאות והפיתוח
8	46	48	95	(ב) עודפי מזון והלוואות מתוך קרנות תמורה
40	35	30	30	(ג) הלוואות מבנק ליבוא ויצוא
50	15	35	—	(ד) הלוואות אי"ד — שיכון
300	300	252	258	(ה) הלוואות ממשלת ארצות הברית לבטחון
25	18	16	13	(ו) הבנק העולמי
50	55	37	37	(ז) מלווה מגרמניה
225	385	231	306	(ח) הלוואות אחרות
450	430	445	330	4. פירעון הלוואות לזמן ארוך ובינוני
150	145	116	105	(א) מלווה העצמאות והפיתוח
133	85	104	57	(ב) הלוואות אמריקאיות
25	15	17	12	(ג) הלוואות מבנק ליבוא ויצוא
—	—	32	—	(ד) קרן המטבע הבינלאומית
12	10	11	10	(ה) הבנק העולמי
130	175	165	146	(ו) הלוואות אחרות
75	75	1	34	5. השקעות בחו"ל וחיסול השקעות
648	924	504	658	6: גירול בחובות לזמן ארוך ובינוני (3—4)
2,433	3,266	1,753	1,496	7. יבוא הון נטו (1+2—5+6)
3,280	2,475	1,075	1,228	8. גירעון במאזן השוומף (כולל שטחים)
-847	+791	+678	+268	9. עודף יבוא הון נטו על הגירעון
	+627	+494	+215	מזה: שינוי ביתרות בנק ישראל נטו
	164	184	53	תנועות הון לזמן קצר
5,653	5,005	4,081	3,577	12. החוב הלאומי
850	1,697	1,070	576	13. יתרות בנק ישראל נטו בסוף שנה

ההכנסה הלאומית בשנים 1971—1972, אומדן ל-1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (-)				במחירים שוטפים				
1973 לעומת 1972		1972 לעומת 1971		תחזית 1974	1973	1972	1971	
1974 לעומת 1973	כל השנה	ינואר-ספטמבר	1972 לעומת 1971					
(אחוזים)				(מיליוני ל"י)				
34.6	26.1	27.2	24.0	49,165	36,525	28,958	23,357	1. תוצר לאומי גלומי
40.0	38.7	38.7	27.7	5,640	4,030	2,905	2,274	2. פחת
33.9	24.7	25.9	23.6	43,525	32,495	26,053	21,083	3. תוצר לאומי נקי (1-2)
								4. מסי עקיפין על הייצור המקומי
36.1	21.9	25.0	21.8	4,900	3,600	2,954	2,425	
-5.6	88.3	77.4	20.2	850	900	478	397	5. סובסידיות לייצור מקומי
								6. מסים נטו על הייצור המקומי (4-5)
50.0	9.0	14.7	22.1	4,050	2,700	2,476	2,028	
32.5	26.4	27.1	23.7	39,475	29,795	23,577	19,055	7. ההכנסה הלאומית (3-6)
הכנסה לאומית לנפש :								
28.3	22.3	23.2	19.8	11,765	9,170	7,495	6,255	בל"י במחירים שוטפים
28.2	22.4	21.4	7.0	2,800	2,185	1,785	1,668	בדולרים בשער חליפין רשמי
22.4	22.2	21.2	10.9	2,020	1,650	1,350	1,217	בדולרים בשער חליפין אפקטיבי

ההכנסה הפרטית וההכנסה הפנויה בשנים 1971—1972, אומדן ל-1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (-)				במחירים שוטפים			
1972 לעומת 1973				תחזית 1974	1973	1972	
1974 לעומת 1973	כל השנה	ינואר- ספטמבר	1972 לעומת 1971	(במיליוני ל"י)			
(באחוזים)							
32.5	26.4	27.1	23.7	39,475	29,795	23,577	1. ההכנסה הלאומית
							2. הכנסות הסקטור הציבורי
34.9	23.8	25.0	18.4	850	630	509	מרכוש
							3. (2-1) ההכנסה הפרטית
32.4	26.4		23.9	38,625	29,165	23,068	ממקורות פנים
38.8	37.7		19.6	6,330	4,560	3,311	4. מס הכנסה
28.6	16.3	21.0	21.2	2,250	1,750	1,505	5. תשלומים לביטוח לאומי
36.0	31.0		20.1	8,580	6,310	4,816	6. (5+4) סה"כ מסים ישירים
22.2	31.7		4.8	1,650	1,350	1,025	7. מילוות חובה נטו
33.6	31.1	28.9	17.1	10,230	7,660	5,841	8. (7+6) סה"כ תשלומי חובה
33.8	30.3	33.2	29.2	5,300	3,960	3,038	9. תשלומי העברה נטו
40.0	38.7	38.7	27.8	5,640	4,030	2,905	10. פחת
							11. ההכנסה הפרטית הפנויה
							ממקורות פנים
							א. (10+9+6-3) ללא ניכוי
32.9	27.5		25.8	40,985	30,845	24,195	מילוות חובה
							ב. (10+9+8-3) בניכוי
33.4	27.3	29.0	26.9	39,335	29,495	23,170	מילוות חובה
-3.2	-3.0	-5.0	42.2	3,050	3,150	3,247	12. העברות מחוץ לארץ לפרטים
							13. (11+12) ההכנסה הפרטית
							הגולמית הפנויה מכל המקורות
29.5	23.9		27.5	44,035	33,995	27,442	א. ללא ניכוי מילוות חובה
29.8	23.6	24.6	28.6	42,385	32,645	26,417	ב. בניכוי מילוות חובה

החיסכון הפרטי בשנים 1971—1972 אומדן ל-1973 ותחזית לשנת 1974

העלייה או הירידה (—)				במחירים שוטפים			
1973 לעומת 1972				1973	1972	1971	
1974 לעומת 1973	כל השנה	ינואר-ספטמבר	תחזית 1974 לעומת 1971				
							1. הכנסה הפרטית הגולמית הפנויה ממקורות פנים
32.9	27.5	25.8	40,985	30,845	24,195	19,240	א. כוללת מילוות חובה
33.4	27.3	29.0	39,335	29,495	23,170	18,262	ב. אינה כוללת מילוות חובה
							2. ההכנסה הפרטית הגולמית הפנויה מכל המקורות
29.5	23.9	27.5	44,035	33,995	27,442	21,523	א. כוללת מילוות חובה
29.8	23.6	24.6	42,385	32,645	26,417	20,545	ב. אינה כוללת מילוות חובה
39.2	29.7	35.1	30,190	21,690	16,728	13,543	3. הצריכה הפרטית
							4. (1-3) החיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים
17.9	22.6	31.1	10,795	9,155	7,467	5,697	א. כולל מילוות חובה
17.2	21.2	13.7	9,145	7,805	6,442	4,719	ב. אינו כולל מילוות חובה
							5. (2-3) החיסכון הפרטי הגולמי מכל המקורות
12.5	14.8	34.3	13,845	12,305	10,714	7,980	א. כולל מילוות חובה
11.3	9.7	7.3	12,195	10,955	9,989	7,002	ב. אינו כולל מילוות חובה
							א ח ו ז י ם
							6. (4/1) שיעור החיסכון הפרטי הגולמי ממקורות פנים
			26.3	29.7	30.9	29.6	א. כולל מילוות חובה
			23.2	26.5	27.8	25.8	ב. אינו כולל מילוות חובה
				(*25.3)	(*28.7)		
							7. (5/2) שיעור החיסכון הפרטי הגולמי מכל המקורות
			31.4	36.2	39.1	37.1	א. כולל מילוות חובה
			28.8	33.6	36.7	34.1	ב. אינו כולל מילוות חובה
				(*32.6)	(*37.9)		

* לתקופת ינואר-ספטמבר.

ההשקעה הגולמית המקומית בנכסים קבועים לפי ענף

(מיליוני ל"י במחירי 1972)

1974 לעומת 1973	1974 לעומת *1973	1973 לעומת 1972	*1973 לעומת 1972	תחזית 1974	1973	*1973	1972	
-13	-21	-5	4	270	310	340	327	חקלאות
29	20	-25	-19	90	70	75	93	השקיה
-3	-11	-4	4	1,245	1,280	1,400	1,340	תעשייה
0	-11	-1	11	160	160	180	162	ציוד בנייה
2	-5	-20	-14	245	240	258	300	חשמל
-18	-19	42	44	2,005	2,435	2,469	1,719	תחבורה וקשר
				(275)	(735)	(735)	(216)	מזה : אניות ומטוסים
-17	9	50	29	(800)	(850)	(734)	(568)	כלי רכב
9	-7	-9	7	(930)	(850)	(1,000)	(935)	תחבורה אחרת
5	-9	-13	0	1,550	1,480	1,700	1,800	מסחר ושירותים
								סך כל ההשקעה בענפי המשק
1	-7	-3	5	5,290	5,240	5,687	5,425	ללא אניות ומטוסים
-7	-13	6	14	5,565	5,975	6,422	5,641	סך כל ההשקעה בענפי המשק
-11	-25	-2	17	3,050	3,430	4,082	3,493	מגורים
-8	-18	3	17	8,615	9,405	10,504	9,134	סך ההשקעה בנכסים קבועים
								סך ההשקעה בנכסים קבועים למעט
-4	-15	-3	10	8,340	8,670	9,769	8,918	אוניות ומטוסים

* מחוייץ לבסיס שנתי לפי ינואר-ספטמבר 1973.

אינדיקטורים מוניטריים, 1971 עד 1973

(מיליוני ל"י)

דצמבר 1973	ספטמבר 1973	דצמבר 1972	דצמבר 1971	
				יתרה לסוף התקופה
7,392	6,695	5,587	4,341	אמצעי תשלום
*3,825	3,786	3,746	2,859	פיקדונות לזמן קצוב בל"י
420	823	745	714	מילוה קצר מועד
*2,402	2,302	1,752	1,483	תוכניות חסכון מאושרות
*5,859	6,139	4,595	3,990	פיקדונות פז"ק ותמ"מ
4,228	4,304	3,687	3,248	אשראי בנקאי חופשי **
4,607	3,989	3,077	2,593	אשראי בנקאי מוכוון **
6,435	5,717	5,004	3,540	בסיס הכסף ***
אוקטובר עד 1973	ינואר עד ספטמבר 1973	ינואר עד דצמבר 1972		
732	4	-625		השפעת תקציב המדינה (+הזרמה, - ספיגה) עסקות מטבע חוץ של הסקטור הפרטי
-519	1,228	2,550		(+הזרמה, - ספיגה)
1,066	1,649	1,313		הנפקות ברוטו של איגרות חוב צמודות ****
7,243	6,005	5,040		יתרה חודשית ממוצעת של אמצעי תשלום

* נתון ארעי.

** הנפקות של אגרות "ברירה" ואיגרות צמודות 6½% - כולל רכישות הבנקים לתכניות החיסכון אך לא כולל רכישות המילוה הבנקאי ורכישות קופות גמל וחברות ביטוח במסגרת ההשקעה המאושרת.

*** המזומנים במחזור והנכסים הנזילים של הבנקים.

**** נתונים ליום האחרון בחודש.